

ג'ציון מו, שנת ה'תשע"ט
אדר א'

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו
דרישת ציון על טהרת הקודש

כהן קדוש לעמק

תוכן הענינים

- ב הגאון רבי יששכר טייכטל זצוק"ל
ה דבר העורך
ה גאולתן של ישראל
יג עיונים בדרכי העבודה
יה צורת עם ישראל בארצו
כג התפיסה הבטחונית האמיתית
כה היכי דמי קידוש ה'?
כז תשובת המחץ לעליות האנטישמיות
כט מזמור שיר הנזכרת הבית

הגאון רבי יששכר טייכטל זצוק"ל הי"ד

בעל שו"ת משנה שכיר וספר 'אם הבנים שמחה'

מתוך הקדמת הספר 'אם הבנים שמחה', הוצאת קרן רא"ם, בברכת גדולי ישראל ובראשם עמוד ההוראה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, עמ' 15

ליפה נוף משוש כל הארץ. והוא היה הראשון שיסד קולוניא, 'פתח תקוה'. אך בעוונותינו הרבים לא מצאו דבריו לאוזן קשבת, ודבריו היו פורחים כאוויר ולא מצאו מקום להניח בליכות אחינו בני". כי החרדים אחזו בפלך השתיקה והדומיה במידת שב ואל תעשה עדיף. והקיצוניים החפשים נשחדו מהתקופה החדשה שנתנה חירות בעולם ואמרו 'פה אשב כי איוותיה' וחשבו למצוא מנוח פה בארצות הגולה אחר שהשתנו בזכות הארץ כאחד מאזרחיה.

ובינו לבנה הניחו לאמנו הקדושה להתגולל בעפרה ובחורבותיה וליתן עיניה מקור דמעה לבכות ולילל עלינו על עמדנו עוד בגולה, מבלי לשים לב לחמוד ולכסוף ולחשוך לשוב אל חיקה ולהקים את ביתה.

והנה בעשרות השנים האחרונים נפקחו עיניהם של החפשים והכירו טעותם במה שדימו

אחרי הציעי לפניך אחי הקורא את דברי גאוני וקדושי קדמאי, עניך הרואות שעוד מלפני שמונים שנה התעוררה רוח הקדש בקרב גאון עוזינו ומשיח אפינו ראשי ומנהיגי הדור לשוב לחיק אמינו, ושלא לחבק עוד חיק נכריה, וליתן כוחינו ודמינו וממונינו לארצנו הקדושה להרימה מעפרה לכוונה ולשכללה ולהרים קרן מלכותנו.

וגם הגאון הקדוש ר' הלל מקולומיא הדיפס בשנת תר"מ קו"ק וקרא בגרון ולא החריש לעורר את אחינו בני" לקנות את אדמת א"י מידי הישמעאליים, והיה אז שעת הכושר שהשולטן היה עומד במלחמה ונחסר לו זוזי, והיה רוצה למכור את א"י ועבר הירדן וסוריא בחצי חנם. והקדוש הנ"ל ראה אז בזה פקידה לטובה וקרא בחיל בחוצות ודיבר על לב ישראל שימהרו לפדות מלכותנו מידי זרים ומידי טמאים, ולבנות חורבותיה ולפאר מקום מקדשינו ולהחזיר העטרה ליושנה לעשותה

יו"ט ע"י אגודת קדושת ציון

דרישת ציון על טהרת הקודש

לשא"ות בכל ענין, להצטרפות לקבוצת השליחה, וככל ענין אחר,

ניתן לפנות אלינו בדרכים הבאות:

ואם כי יש לרון אותם החרדים שעמדו מרחוק לכף זכות, שעשו זאת מחמת זהירות יתירה דהיה בהו, מחמת היראה שאולי לא יהיה בשלימות רוח התורה כדבעי למהוי, אבל ימחלו לנו ששכחו את דברי החסיד בחובה"ל בהקדמה שכתב - "מן הזהירות שלא תרבה להזהר". וכתב שם, שאם היה כל מתעסק בענין מענייני הטובה שותק ועומד עד אשר יוגמר כל רצונו, לא היה אדם עושה דבר וכו' היו כל בנ"א ריקים מן הטובות וחסרים מן החמודות והיו שבילי הטוב שוממים ומעונות החסד היו נעזבים. עכ"ד.

וממש נתקיימו דבריו בזה, באלו שעמדו מרחוק חברת הבנין מחמת זהירות יתירה דהוה בהו, דעתה אנו ריקים מן הטובות ושבילי הטוב שוממים ונעזבים מן מעונות ההצלה שהיה בידינו להציל אלפי אלפים מישראל שנהרגו בעו"ה.

ואלו היו החרדים נותנים ידם להעוסקים בזה המפעל הקדוש לפני שישים שנה או ארבעים שנה^[*] והיו מלהיבים את ליבות בנ"י להשתתף בזה, אז כמה היה הרחבה לנו בארץ. וכמה וכמה אלפים מבנ"י היו מתישבים שמה והיו ניצולים ממות לחיים, והיו מקיימים בזה "הצל לקוחים למוות". אבל כעת

שהתנגדו לזה, ולא די בהתנגדותם לחוד, עוד גרמו להעלות איזה שנאה בלבות הפשוטים מן החרדים לעסק בנין הארץ, עד שאם אחד פותח פיו לדבר ולהתלהב עצמו לבניין ארצנו, הוא משוקץ ומתועב בעיניהם. והכל גוערין בו - 'אתה ציוניסט ושקץ ומתועב'. וגרמו בזה באמת

למצוא פה בגלות חפץ נפשם, כי ראו שדברי שנאה יסוכבו מכל צד ותחת אהבתם ישטנונם ולוחמים אותם חנים וכו', והתעוררה התשוקה בלבם לשוב אל ארץ אבותינו, וכן עשו התחלה בזה. אבל החרדים על דבר ה' עמדו והעמידו עצמם מן הצד ולא לקחו חלק בעבודתם, כי החזיקו עצמם בחזקה ישנה שלהם כי שב ואל תעשה עדיף. ובינו לבינו ארצנו הקדושה נבנה במקצת [כן ירבה וכן יפרוץ] ע"י המתחילים הנ"ל [החופשים], והחרדים והצדיקים עמדו מרחוק.

וממילא מוכן כי אשר טרח בערב שבת יאכל בשבת, והואיל שהחרדים לא טרחו בזה, אין להם השפעה בארץ כלל. והשפעת הארץ הוא בידי הטורחים והבונים אותה, והמה אדוני הארץ. ע"כ אין לחידוש ולפלא כלל על מי המושלים בארץ, כי נוצר תאנה יאכל פריה.

וממילא אם גם היראים והחרדים היו בעצה ובמפעל הזאת, היה לארצנו הקדושה מראה ותואר אחרת לגמרי במעלה של קדושה ממה שיש לה עתה. אם כי גם עתה היא רצויה ונחמדה לפני אבינו שבשמים וכמו שכתבתי בפנים להלן (פסק שני אות י, יג) בראיות מוכיחות מחז"ל. אבל הכל מודים אם היה הבנין בצירוף ובהשתתפות החרדים, היה זה במעלה קדושה ועודפת טפי במעלה עליונה

ובקדושה עליונה הרבה הרבה מאד. ועתה כי התייצבו עצמם מרחוק, אין להם להתפלא ולשאול שאלות על זה ועל זה, כי המה חייבים בדבר.

ועוד, אלו היה הבנין של הארץ עוד מלפנים בהשתתפות ובהסכמת כל כלל ישראל, כבר היה הארץ מבונו ומשוכלל להתקבץ בתוכה חלק גדול מיושבי הגלות, וחלק גדול מאחינו בנ"י שנהרגו בימינו בעו"ה היו ניצולין ע"י שהיו כבר בא"י.

ממילא מוכן כי אשר טרח בערב שבת יאכל בשבת, והואיל שהחרדים לא טרחו בזה, אין להם השפעה בארץ כלל. והשפעת הארץ הוא בידי הטורחים והבונים אותה, והמה אדוני הארץ. ע"כ אין לחידוש ולפלא כלל על מי המושלים בארץ, כי נוצר תאנה יאכל פריה.

וממילא אם גם היראים והחרדים היו בעצה ובמפעל הזאת, היה לארצנו הקדושה מראה ותואר אחרת לגמרי במעלה של קדושה ממה שיש לה עתה... ועתה כי התייצבו עצמם מרחוק, אין להם להתפלא ולשאול שאלות על זה ועל זה, כי המה חייבים בדבר.

[*] הדברים נכתבו בשנת התש"ג, לפני מעל 75 שנים!

מרבא ומכמה מגדולי חכמינו ז"ל שהודו ואמרו - 'דברים שאמרת לכם טעות היו בידי', ומודים דרבנן היינו שבחייהו.

וברוך ה' איני חת משום אדם לומר בפומבי דברים אמת שבלבי, כי אני ב"ה שימשתי גדולים וצדיקי עולם. ונתגדלתי בין חכמי דור קדושי עליונים אמיתיים. וגם למדתי ב"ה מימי נעורי ונשאתי אשה בימי נעורי, כי נתקשרתי עם בת גדול הדור בהיותי בן י"ט שנה. ולא פסקה תורה משולחני מאז ועד עתה. ואין אני מבטל דעתי דעת תורה משום גדול או רבי בזמננו, רק אם יתווכח עמי בדרך משא ומתן של תורה בראיות מדברי חז"ל, אז אודה על דבריו אם יצדק, אבל לא בסברות כרסיות לחוד.

וה' יודע ועד, כי לא כתבתי דברים הללו למען להתגאות ולהתיהר, רק למען האמת והצדק ולמען כבוד שמו יתברך, ולמען כבוד ארצנו הקדושה. ואיש אשר אין לו פניה, לא ירא ולא יחת מלומר האמת.

ועתה, אם עוד החרדים והיראים לא יקחו חלק אקטיבי בבנין הארץ בכללותיה ובפרטותיה, בעינא פקיחא ובהשתתפות ממונם ובדעתם וברוחם, לא יהיה להם דעה כלל בהנהלה, ולא יהא להם יכולת להועיל להצעיר שבא לשם באיזה דבר חומרי. א"כ ממילא יפלו מהם כל דור הצעיר ויתנפלו בזרוע האחרים. ובזה יוגזל מהם [מהחרדים] גם השפעתם הרוחני עליהם. ואנה יוליך דבר זה? ■

מיאוס ושיקוץ לארץ חמדה. ואיש הפשוט שאין לו דעת עצמו להכריע מדעת התורה אם זה אמת או לא, ורוצה שיחזיקו אותו וחרד וחסיד, הוא צועק ככרוכי'א על הרוצה להתעסק בבניין הארץ - 'אתה פושע וציוניסט', ובזה הוא מבאיש ריחו ואת ריח ארצנו הקדושה. ובאמת הוא רק תם ושאינו יודע לשאול ואינו יודע בין מינו לשמאלו.

אם שכמה מן הת"ח אמיתיים הולכים בליבותיהם ומחשבין מחשבות טובות במפעל הקדוש הזה ומודים אמת בלבבם שרק זה תכליתנו, לקומם ולכונן את בית חיינו ולחונן את ארצנו ולרצות את אבניה ועפרה, אבל נשאר רק מחשבה טובה בלב לבד. כי לא ימלא נפשו להוציא מחשבתו בדיבור. כי ירא וחת מהגערות שיגערו בו ויעשו אותו לשיקוץ ולמתועב ולציוניסט. וכה היו מפיצים שנאה ושטנה בעולם החרדית נגד כת שנתנו ליבם לבנות את ארצנו על תילה, וממילא גרמו בזה גם מיאוס לארץ חמדה. ונפלו בעבירת המרגלים שעליהם נאמר "וימאסו בארץ חמדה... וירגנו באהליהם". ומה היה סופם של המרגלים, שגרמו עי"ז בכיה לדורות.

ואם שכמה מן הת"ח אמיתיים הולכים בליבותיהם ומחשבין מחשבות טובות במפעל הקדוש הזה ומודים אמת בלבבם שרק זה תכליתנו, לקומם ולכונן את בית חיינו ולחונן את ארצנו ולרצות את אבניה ועפרה, אבל נשאר רק מחשבה טובה בלב לבד. כי לא ימלא נפשו להוציא מחשבתו בדיבור. כי ירא וחת מהגערות שיגערו בו ויעשו אותו לשיקוץ ולמתועב ולציוניסט. וכה היו מפיצים שנאה ושטנה בעולם החרדית נגד כת שנתנו ליבם לבנות את ארצנו על תילה, וממילא גרמו בזה גם מיאוס לארץ חמדה. ונפלו בעבירת המרגלים שעליהם נאמר "וימאסו בארץ חמדה... וירגנו באהליהם". ומה היה סופם של המרגלים, שגרמו עי"ז בכיה לדורות.

ואודה על האמת ואזכיר חטאי, שגם בעיני היה לנמאס מפעל זה של בנין הארץ, מחמת ששמעתי כן מהרבה מנהיגי חרדים סתם, ונשרש בליבי כך. ולא התעניינתי בזה כלל. כי טרוד הייתי בגירסא בלימוד תלמידים ולחבר חיבורים בגפ"ת ובשו"ת להשיב לכל שואל בדבר ה'. ורק אחר שלקיננו בגלות החל הזה^[*] עיינתי הלכה זו והאיר ה' עיני שטעות הייתה בידי וביד אשר התנגדו לזה. ואני מודה ואומר כמו שמצינו בש"ס

[*] כוונתו לשואת יהודי אירופה.

דבר העורך

הרב יהודה אפסטיין

לאור זאת, ולאור המשמעות המיוחדת של מספר זה, המחייב התבוננות מיוחדת, אנו רואים חשיבות מיוחדת בכך שהגענו לגליון הארבעים של 'קדושת ציון', שופרה של היהדות הנאמנה אשר מנסה בכל כוחה למנוע את האסונות העלולים לנחות על עמנו אם לא נתבונן במציאות ולא ננהל את חיינו הציבוריים והאישיים כרצון התורה ולאור

דברי רבותינו. זאת, בהתאם למה שהתקופה בה אנו חיים דורשת מאתנו. אודה ולא אבוש, שבתחילת דרכה של האגודה היה זה נראה כחלום רחוק ובלתי ניתן להשגה, שנגיע לגליון הארבעים. יומוות מעין אלו בדרך-כלל מחזיקות שנים, שלושה גליונות, ואף הם בתפוצה מצומצמת. אולם בזכות מסירות נפשם ונדרת לבם של רבים וטובים אשר הבינו את חשיבותו של המסר העולה מעלון זה, זכינו גם להרחיב את העלון, גם לשמר רמה גבוהה של כתיבה, גם לרתק את הציבור וגם

להפיץ את העלון בכל רחבי הריכוזים החרדיים, עד שהפך לשיחת היום בבתי המדרש החשובים ביותר. מאות היהודים שהביעו בנו תמיכה ואף הגיעו לוועידה השנתית והאיכות האדירה של הבאים היוו תשובה ניצחת למקטרגים, והראו כי ישנם עוד אלפים ורבבות שמסכימים אתנו בליבם, אף שאינם מעיזים עדיין לומר זאת בגלוי.

אחת התופעות המופלאות שבעלון 'קדושת ציון' היא היותו עלון של קוראים, ובו ניתנת לקוראים בימה נכבדה להביע את דעותיהם, זאת מלבד ההתכתבויות המרובות והשיחות שבעל-

ידוע לכול, כי ישנם מספרים מסוימים שחוזרים על עצמם שוב ושוב בתורה והם מסמלים עניינים כאלו ואחרים. המספר שבע מסמל שלמות מסוימת, כאשר שמונה מסמל את מה שמעבר לאותה שלמות. ישנה משמעות מיוחדת למספר עשר, וכן הלאה. אחד המספרים שחוזרים על עצמם הרבה הוא המספר ארבעים, ובולטת העובדה, שמספר זה מצוי מאד בהקשרים של שכר ועונש, של זמן הניתן לעשות תשובה. ארבעים שנות נדודים במדבר, ארבעים יום שנתן הנביא לניווה לחזור בתשובה (ויקרא ג' ד), ארבעים שנה שיחזקאל שכב על צדו כנגד עוון בית יהודה (יחזקאל

ד' ט), וכן בדברי רבותינו – ארבעים (איכה ג' טז), ואף עונש מלקות ארבעים שנגזר על מי שעובר על לאו מהתורה – ראו אותו רבותינו באותו הקשר של שכר ועונש – "ולמה חייבתו תורה ליתן לו

מלקות ארבעים? לפי שעבר על התורה שנתנה לארבעים יום וגרם מיתה לעצמו שנוצר בארבעים יום ילקה ארבעים ויצא ידי עונשו, כשם שנעשה לאדם הראשון שחטא ונתחייב מיתה ונלקה ארבעים, שנתקלל העולם בחטאו ארבעים קללות – עשר לאדם ועשר לחוה ועשר לנחש ועשר על הארץ" (במדבר רבה ט' ד). גם בימי בית שני נתנה ארכה של ארבעים שנה כשאהרה בצדה – ראה יומא לט., ורבי צדוק התענה ארבעים שנה בנסיון למנוע את החורבן (גיטין י"ג). אף סנהדרין גלתה ממקומה ארבעים שנה קודם החורבן (עשרה רבא ט').

לנתח לעומק את אושיות הקיום של התפיסה הציונית הקלסית ולעמת אותה עם תפיסת התורה, היא התפיסה הלאומית האמתית של עם ה'. דבריו אלו ראויים להיחרט על ליבו של כל אחד מיראי ה' השואף לפעול למען כינון מלכות ה' בעולמנו.

בחדש זה מתיחס המדור 'דעת ציון' לאנטישמיות הגואה בעולם וליחס הנכון כלפיה מנקודת מבט של אומה על ארצה המתנהלת על-פי התורה וסומכת על צור גואלה. זאת, בניגוד לתפיסה הרווחת כיום של מסכנות ותחנונים כלפי הגוי הערל. גם מאמר זה יורד לשורשי הדברים על-מנת להבין את מהות ההבדל בין התפיסה הציונית של ראשי השלטון כיום לבין תפיסת התורה האמתית שתנהג כאן עם כינונה של מדינת התורה.

אכן, זו שאיפתנו - לכוון כאן את מלכות ה' בטהרתה, ואין מדובר בחלוס רחוק לימות המשיח, כי אם בחזון שחייב להתגשם במציאות הארצית והממשית. אחד מגדולי התורה שהכיר בחזון זה, ואשר הבין את האסון הטמון בהתנזרותם של יראי ה' מעסק בכינון הבית הלאומי והמדינה היהודית היה הגאון רבי יששכר טייכטל, מגדולי רבני הונגריה שנספה עם אחיו בשואת יהודי אירופה. אותו גאון הותיר אחריו מרגלית יקרה, הלא הוא הספר הקדוש 'אם הבנים שמחה', בו הוא מגולל את תפיסתו ובאורח נדיר מעיד על התפיסה המוטעית שרווחה בקרב ציבור היראים במקומות מסוימים עד השואה, וכיצד הבין את טעותו ועשה כל שביכולתו לבונן טועים בינה, שלא נותר את מלאכת בנין הארץ בידי מרשיעי ברית. במדור 'דעת תורה' מובא קטע חשוב מהקדמת הספר, ובגליונות הקרובים בעזר ה' יתברך נביא עוד רבות מתורתו של אותו גאון וצדיק.

בחדש הבא, אדר ב', יסיים הרב חיים פרידמן את סדרת המאמרים על תלמידי החתם סופר, או יובא היחס שלו לבנין הארץ כאשר זה נעשה בידי מרשיעי ברית. בניגוד לדעת ה'ויאל

פה אשר נוצרות בעקבות העלונים, ואשר אולי יום אחד עוד יפורסמו בכתב. ולא זו בלבד, אלא שרוב הכותבים בעלון, ובתוכם הבכירים ביותר, לא היו אתנו בהקמת האגודה, אלא הם נתוודעו לעלון איש איש במקומו, וברבות הזמן הפכו מקוראים לכותבים. לפני חודשיים פתחנו את מדור 'הצעה לסדר', אשר נועד לאפשר לקוראים להעלות נושאים הקרובים לליבם וללבנם כדרכה של תורה. הרב בצלאל גנו העלה אז את נושא צורת עם ישראל בארצו לאור התנ"ך ודברי רבותינו, ובחודש שעבר נתפרסמה תגובה לדבריו מאת הרב שמחה חדש. החודש משיב לו הרב גנו, כמו גם לדברי הרב חיים מצגר שנפרסם את מכתבו בענין. אנו מקוים שצורת דיון חיה ומפכה זו תערב לחיך הקוראים ונוכה יחדיו ללבן את רצון ה'.

עלון זה אכן משופע בדברי הקוראים המרגישים חלק מהשיח התורני שעל-פני העלון, וכך אנו מוצאים את הרב חיים שטיגל מגיב על מאמרו של הרב אליהו רבינוביץ' בענין הגדרת קידוש ה' וחילול ה'. הרב שטיגל מתבסס על הדברים שנתבארו כאן בטוב טעם ודעת וגוזר מהם מסקנות חשובות ביותר, הנוגעות לצורת ההסתכלות שלנו - ציבור יראי ה' - לכל המתרחש כאן במאת השנים האחרונות. הרב שטיגל נוגע בנקודה יסודית ביותר שכל איש החרד לה' ולתורתו חייב לקחת אל תשומת לבו, והיא היכן אנחנו עומדים ביחס למאבק המתחולל כאן על ארצנו הקדושה.

גם המאמר של כותב השורות הללו מהחודש הקודם במדור 'דעת ציון' אודות התפיסה הבטחונית של ישראל כפי שהיא כיום וכפי שאמורה להיות תחת שלטון התורה זכה לתגובה מאחד הקוראים הנאמנים, תלמיד חכם מופלג השולח ידו מדי פעם בכתיבה וכבר הפליא לעשות בחוברת שהוציאה האגודה להפטרות 'שב דנחמתיא'. הרב חיים דוידוביץ' הצליח הפעם

לקיים את אותו חיוב. החודש מושם דגש על ההדרגתיות הנצרכת במסילה העולה בית 4 ועל החיוב לעבוד מתוך השלמה נפשית והתאמה של כל כוחות האדם לעול המוטל עליו.

הרב שמואל קרלינסקי ממשיך מהיכן שעצר לפני חודשיים, כאשר החל לבאר את המעלה העצומה שבקניית בית בארץ-ישראל. בחודש הקודם נדרש לענין ראש השנה לפירות האילן שחל באותו חודש, וכעת הוא שב לבאר את מעלת קניית הדירה בארץ בלשונו הציורית, כאשר הוא נושא ונותן בהלכות שונות ומעמיד אותנו על ההבדל המהותי שבין חנוכת הבית בחו"ל לחנוכת הבית בארץ-ישראל.

ואחרון חביב, הרב מנשה בן-יוסף ממשיך לבאר את מושגי הגלות והגאולה, תוך סקירה היסטורית על-פני תקופות שונות בתולדות ישראל, אשר מעמידה אותנו על מהות מצבנו כיום. אכן, אחת ממטרות האגודה והעלון היא להעמיד מושגים שונים על דיוקם לאור כתיבי הקודש וספרות חז"ל, זאת אחר שברכות השנים נשתרשה תופעה, במסגרתה כל לבלר מזדמן מגדיר מושגים וקובע עמדות ביחס אליהם, עד שעמדות אלו הופכות לדעת תורה.

שלכם,
העורך

משה' קובע החתם סופר, כי קיבוץ גלויות יכול להיעשות אף כשישראל אינם זכאים, וחשוב הוא כקיבוץ גלויות לכל דבר. החודש לצערנו קצרה היריעה ולא יכולנו להביא מאמר חשוב זה, אך עם זאת אנו מודים לה' על ריבוי הכותבים והמאמרים מדי חודש בחודשו, כשתלמידי חכמים מופלגים מרחבי הארץ מושכים ידם בעט סופר ומפליאים בכתיבתם, עד שאנו נאלצים במקרים רבים לדחות מאמרים חשובים לגיליון הבא.

ובין שהוזכר היואל משה', לא אמנע מלענות על שאלת רבים בדבר מדורו הנפלא של הרב חיים והב אשר נפקד מאתנו בחודשים האחרונים. הרב והב בעזר ה' מתכוון לשוב ולכתוב מתוך ליבון ובירור יסודי, ופסק הזמן שנטל היה זמני בהחלט. אותו פסק זמן נכפה עליו מכיון שאינו נוהג להעלות את דבריו על הכתב בטרם יתבררו בירור אחר בירור כסולת נקיה, ובחודשים האחרונים לא היה סיפק בידו להוציא מאמרים מוגמרים כדרכו בקודש.

במה נוספת אנו נותנים החודש אחד הקוראים, אשר ביקש למחות על קלקלה גדולה שכבר דובר עליה במספר הזדמנויות בעבר בעלון זה, והיא קלות הדעת שמתוכה מתירים לעצמם יהודים הנמנים על ציבור היראים לצאת לנופש בחו"ל. לדאבונו, אותה קלות דעת חדרה אף לארגונים ידועים העוסקים בחסד, ואנו מקווים שארגון 'עזר מציון', הידוע בפעולותיו החשובות למען הציבור, יתעשת ויתקן את המעוות.

הרב אליהו ברים ממשיך במדורו לנתח את יכולותיו של האדם העומד בפני בוראו ומשתדל לעבדו, את החיוב המוטל עליו ואת הדרכים לממש את יכולותיו על-מנת

שיעורי תורה לבני הישיבות

מדי ליל שישי מרתקיימים שיעורים מרתקים לבני הישיבות בסוגיות הנידונות בעלוננו מפי רבני האגודה והכותבים בעלון. כיבוד קל מוגש במקום.

לפרטים ניתן ליצור קשר במספר
052-7680494

גאולתן של ישראל

הרב מנשה בן-יוסף

המתוקן ולשבת בארץ, וזה מה שהביא לגלותם מן הארץ, ולפיזורם בכל העולם כולו.

כיבוש הארץ כיסוד הגלות בראשונה ובשניה

והמתבונן בקורות עמנו יראה, כיצד היה כיבוש הארץ ע"י האומות - יסוד לגלותם של ישראל מארצם.

כשכבשו מלכי אשור את ארץ ישראל, לא הניחו את יושבי הארץ להשאר בה, והגלו אותם מאדמתם. כך גם כשכבש נבוכדנצר מלך בבל את ארץ יהודה, הגלה את תושביה ממנה, עד שנשארה הארץ שוממה מיושביה ולא עבר אדם בה.

כך היו פני הדברים בגלות הבית הראשון, אולם בגלות רומי - היא גלות אדום - התנהלו

הדברים באופן אחר. הנה בתחילה כאשר כבשו הרומאים ימ"ש את הארץ [בשנת ה'63 לפנה"ס, 133 שנה קודם החורבן], לא ביטלו בה את הישוב היהודי כלל, ואפילו העמידו מטעמם למלך יהודה את הורדוס העבד האדומי. ואפילו לאחר חורבן הבית, כאשר חדלו הרומאים להכיר ביהודים כתושבי הארץ, ולא העמידו עוד מלך ליהודה - לא שמענו על כך שהגלו מן הארץ את תושביה היהודים [למעט שבויי המלחמה], ואנו רואים לאחר החורבן את בית המדרש המפואר ביבנה, את רבן גמליאל ורבי עקיבא, את רבי יהודה הנשיא ותלמידיו, את ר' יוחנן ור"ל וכו' וכו'.

אמנם מוצאים אנו בחז"ל, שהם מייחסים לרומי מלכות הרשעה את גלות ישראל מארצם,

כיבוש הארץ - היסוד לגלות העם

במאמר הקודם נתבאר ענינה של הגלות, ולעומתה - הגאולה. עמדנו על כך, שהמצב בו ישראל מצויים בארצות אויביהם, ואין בידיהם האפשרות להעמיד סדר של ממלכה ושל עם - הוא הגלות. ואילו הגאולה תלויה ביציאה מארצות הגויים ובשיבה אל ארצנו, בה ניתנת לנו הזכות והאפשרות להעמיד סדר של עם בן חורין, סדר של ממלכה עצמאית.

ואמנם יש להתבונן במציאות, שהרי ברוב ככל תקופות הגלות לא היו היהודים אנוסים להיות בארצות הגולה. כמעט בכל התקופות הרשו מלכי הארץ ליהודים המבקשים לעזוב את ארצם, לעזבה. ולא עוד, אלא שפעמים רבות גרשו את היהודים שבארצותם באכזריות מגוי לגוי וממדינה למדינה.

יוצאת מן הכלל היא רוסיה הסובייטית בדור אחרון, שלא נתנה ליהודיה לעלות ארצה, וכבר היה לעולמים כאשר הגרמנים הארורים לא נתנוהו למהר"ם מרוטנבורג לעזוב את אותה אדמה ארוכה וחבשוהו בבית הסוהר על נסיונו להמלט ממנה, אך למעט מקרים אלו, כמעט לא היה מלך או ממלכה שלא נתנו ליהודיהם לעזוב את ארצם.

לאור זאת יש להבין, היכן היא גזירת הגלות, ומה הכריח את היהודים שלא להיות בארץ בכל תקופת הגלות הארוכה והחשוכה.

והתשובה לזה היא, כי עצם היותה של הארץ כבושה תחת יד אומות העולם - מצב זה הוא אשר לא אפשר לישראל לעמוד במצבם

מה לך יוצא ליצלב, על שאכלתי המצה, מה לך לוקה מאפרגל, על שנטלתי את הלולב". מובן, שלנוכח מצב ירוד זה של יהודי ארץ ישראל, רבים וטובים עזבו את הארץ.

בעקבות הגזירות פרץ מרד בר כוכבא^[*],

ודיכוי המרד חיסל את הישוב בארץ יהודה כמעט כליל. אז עבר מרכז הישוב מיהודה לגליל, ובתקופה זו אנו מוצאים מגדולי התנאים שעזבו את הארץ וגלו להם לארצות נכר, כמו ששנינו בספרי (ראה פסוקא ט) – "מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיא בן חרש ורבי חנניה בן אחי רבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטום וזכרו את ארץ ישראל, זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה – 'וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החקים האלה', אמרו – וישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה".

ולהלץ שם בספרי מסופר כיו"ב על תנאים שזכרו את ארץ ישראל, ומתוך כך חזרו להם למקומם, אך התנאים האלו לא יכלו לחזור למקומם בעקבות הגזירות שהיו באותה תקופה

כמ"ש הגמרא במסכת גיטין דף נז: – "והידיים ידי עשו – זו מלכות הרשעה שהחריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו". ומצאנו עוד, שחז"ל יחסו את הגלות לחורבן הבית, כמו שאמרו (ס"ט) – "אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו".

מחורבן הבית, עת חדלו הרומאים לראות את ארץ יהודה כמקום המיועד ליישיבת יהודים, קשתה ישיבת ישראל בארץ ונעשתה קשה יותר ויותר, מה שגרם לירידת רוב יהודי הארץ ממנה, ובכחינה זו ניתן לראות את רומי כמי שאכן הגלתה את ישראל מארצם.

ומה שנראה בזה הוא, שמחורבן הבית, עת חדלו הרומאים לראות את ארץ יהודה כמקום המיועד ליישיבת יהודים, קשתה ישיבת ישראל בארץ ונעשתה קשה יותר ויותר, מה שגרם לירידת רוב יהודי הארץ ממנה, ובכחינה זו ניתן לראות את רומי כמי שאכן הגלתה את ישראל מארצם.

נמצא, אם כן, כי גם הגלות השנייה היתה תוצאה של כיבוש הארץ ביד מלכות הרשעה,

שכאשר הקשתה רומי את עולה על יושבי הארץ, הלכו הלוך וחסור, עד שיצא מבת ציון כל הדרה, וגלו רוב יושביה מעליה.

דָּדוּף הַיִּשׁוּב בְּאֶרֶץ בְּתוּקָתָא שֶׁלְטוֹן רוֹמִי

הנה בחורבן לא מצאנו בהדיא, שיהודים נטשו את הארץ. אך הדבר מובן ממילא, שכאשר היתה כל הארץ דם ואש, ולעומתה היתה בכל שוקטת ושלווה, היו יהודים רבים שעזבו את הארץ לטובת ככל או מצרים.

לאחר מכן חלה תקופת גזירות השמד של אדריאנוס שחיק טמיא, שבעקבותיהם עזבו יהודים רבים את הארץ. על המצב באותה עת ניתן ללמוד מדברי חז"ל (מכילתא דר"י, יטו) מסכתא דבבא פרכש (ו) – "רבי נתן אומר, לאוהבי ולשומרי מצותי, אלו ישראל שהם יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצות. מה לך יוצא ליהרג, על שמלתי את בני, מה לך יוצא לישרף, על שקראתי בתורה,

[*] רבים מן החוקרים הלא דתיים החליטו כי גזירות הדת היו תוצאה מדיכויו של מרד בר כוכבא, ובכך שיוו למרד בר כוכבא אופי של מרד חילוני, שכשלונו גרם לגזירות על הדת, ועי"ז קיבל מרד בר כוכבא תדמית שלילית בליבות היראים. אולם מדברי רבותינו עולה כי ההפך הוא הנכון, גזירות הדת קדמו למרד בר כוכבא, והמרד פרץ בעקבותיהן. כך למדנו מדברי התוספתא (שבת טו ב), הובאה גם בגמרא (בימות צב) – "המשוך צריך שימול ר' יהודה אומר משוך לא ימול, מפני שהוא מסוכן, אמרו לו הרבה מלו בימי בן כוזבא והיו להם בנים ולא מתו". ופרש"י ביבמות שם, שמשכום גויים באונם וכו' וגברה יד בן כוזבא ונלחם בהם ונצחם ומלך על ישראל שתי שנים ומחצה וחזרו ומלו בימיו. הרי שהמרד פרץ בעקבות הגזירות, והיה דומה באופיו למרד החשמונאים כיוונים.

שני ענינים בהיות הארץ ביד ישראל

ומכל זה נלמד, כי שלטון ישראל או הגויים בארץ הוא גורם הגלות או היפוכה, כי בהיות הארץ ביד ישראל ודעת השלטונות בה היא על טובת ישראל וביסוסם בארץ, אזי מתקבצים כל ישראל אליה ואין להם כל סיבה לעזובה. ומאידך, כאשר השלטון בארץ הוא ביד נכרים הרואים בעין רעה את התבססותם של ישראל בארץ ועיניהם צרה בטובת ישראל - זוהי סיבת ושורש הגלות, ומתוך מצב זה נעזבה הארץ מישראל.

ואמנם לא בכך מסתכם כל ענין היות הארץ ביד ישראל, שמלבד מה שהוא סיבה לכך שישראל יהיו בארץ ולא יגלו ממנה, עוד יש ענין עצמי בכך שהארץ היא ביד ישראל, שהארץ היא מתנה טובה שנתנה ה' לעם קרובו באהבה. כשהארץ ביד ישראל, הרי המתנה נתונה להם, וכשאיננה בידם - הרי נלקחה מהם.

והבדל ישנו בין שני אלו הענינים, שמבחינת היות השלטון בארץ סיבה לכך שיתקבצו ישראל אליה, אין צריך שתהא כל ארץ ישראל ביד ישראל, אלא אפילו אם מקצת הארץ ביד ישראל - כיון שיש מקום בו יכולים ישראל להתקבץ ולהיות במנוחה, כבר הושגה תועלת זו. אך הענין של מתנת ארץ ישראל לישראל אינו נשלם אלא בהיות כל ארץ ישראל ביד ישראל, ואע"פ שבכל חלק וחלק יש מקצת קיום ענין זה, מ"מ אין זה נשלם עד שתהא הארץ כולה נתונה נחלה לעם נחלתו.

ומבוארים שני ענינים אלו ע"י ירמיה בדבר ה', **וכן כתוב** (ירמיה ל"ג, טו-טז) - "כה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נְאֻם ה' וְשָׂבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב. וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתְךָ נְאֻם ה' וְשָׂבוּ בָנִים לְגִבְוֹלָם."

[לפני המרד או לאחריו], וכך גלו ריב"ב לנציבין, ר' מתיא בן חרש לרומי ור' יונתן ור' חנניה בן אחי ר' יהושע לבבל, כידוע ממקומות רבים בתלמוד (ביאור זה מקורו מדברי בעל 'דורות הראשונים').

לאורך כל תקופת שלטון רומי בארץ, התרחשו על היהודים גזירות ושמדות מפעם לפעם, ובימי אביי ורבא גברו השמדות, וירדו רבים מאמוראי א"י לבבל, כמו שמבואר באיגרת רב שרירא גאון, וז"ל - "ובתר הכי אביי ורבא. ונפיש שמדא בא"י, ואמעטיא הוראה תמן טובא, ונחית מן דהוה תמן מן בבלאי, כגון רבין ורב דימי וכלהו נחיתו דנחיתו להכא"י^[*]. ואכן בתלמוד הירושלמי אין אנו מוצאים אמוראים מתקופת אביי ורבא ואילך, שמאז כאמור נתמעטה הוראה בא"י.

נמצא, אם כן, כי השלטון הרומי בארץ הקודש הוא גורם הגלות, שעל ידי גזירותיו ושמדותיו הלך הישוב היהודי בארץ ישראל הלך וחסור, ועמא דארעא מידלדלא ואזלא, עד כי כמעט בטלה תורה מארץ ישראל.

ואולם ישוב כלשהו עדיין נשאר בארץ, ועוד התחזק ישוב זה בכבוש המוסלמים את הארץ, אך מה שלא השלימו הרומאים, השלימו ממשכיה דרכם הצלבנים, ובראשם הגרמנים ממשכיהם הרשמיים של הרומאים^[**], וכשכבשו את הארץ בשנת תתנ"ט, הרגו ולא חמלו, וכמעט שלא הותירו שריד לישוב היהודי בארץ.

[*] וכן מוכח מהרמב"ם בהלכות קידוש החודש פרק ה הלכה ג - עיי"ש.

[**] קארל הגדול מלך גרמניה הוכתר ע"י האפיפיור ל'קיסר הרומאים' בשנת ד"א תק"ם. וגרמניה היתה נקראת הקיסרות הרומית ה'קדושה'.

אחר תרבות הגויים, עד כי נטמעו בתוכם ואבד זכרם, ועד עצם היום הזה ההתבוללות בחור"ל היא עצומה ואוכלת בכל פה ביהודי הגולה.

ועוד חסרון עצום יש בה בגלות, כי כאשר אין ישראל בארצם אינם מקובצים כאחד בארץ אחת, אלא הם מפורזים זה לכאן וזה לכאן, ואין לך קלקול גדול מכך שאין ישראל מקובצים יחד, שבכך מאבד עם ישראל את צורתו של כעם, ונעשית צורתו לצורה של קהילות קהילות, מה שהוא נגד כל רעיון התורה והיהדות.

ומה יש עוד לומר על הגלות יותר ממה שאמרו עליה חז"ל בספרי (עקב פסקא מג) – "דבר אחר וחרה אף ה', אחר כל היסורים שאני מביא עליכם אני מגלה אתכם, קשה גלות ששקולה כנגד הכל, שנאמר ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובכימה ובקצף גדול וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה".

מצבנו כיום

והנה מצבנו כיום טעון הוא לימוד, ואם נבואה לדון על היות ארץ ישראל ביד ישראל, יש כאן כר נרחב לדיונים, והני"מ למעשה בזה היא לענין חיוב תרומות ומעשרות בזמננו אליבא דהראשונים דס"ל שחיוב תרומות ומעשרות מדאורייתא תלוי הוא בכך שהארץ נמצאת ביד ישראל, שכך היא שיטת רוב הראשונים [אמנם השו"ע ע"פ הרמב"ם פסק דבעינן ג"כ רוב יושביה עליה].

והדיונים העיקריים בזה הם – האם בעינינו מעשה קידוש לחיוב תרומות ומעשרות, או שעצם הכיבוש מחייב, וראה בדרך אמונה (תריומת פ"א ס"ק ג) מה שהביא מהחזו"א בדעת הרמב"ם שא"צ מעשה קידוש, אלא כיבוש ישראל הוא עצמו הקידוש, אולם עיי"ש בס"ק נד. ועי"ש במציון ההלכה (ס"ק נד), מה שהביא מספר הלכות

הרי שמתחילה ניבא על כך שישוכו מארץ אויב, דהיינו שלא יהיו עוד בארצות אויביהם, אלא ישוכו משם לארץ, ובכך יהיו בני חורין ולא נשלטים ע"י אויביהם. ושוב ניבא, כי יש תקוה לאחריתך, ובאחרית הימים עוד ישוכו בנים לגבולם, וינחלו את הארץ כולה לגבולותיה.

חסרונות הגלות העצומים

והנה החסרונות בכך שישראל בארצות הגולה, ואינם על אדמתם, הם רבים ועצומים. ואבאר מקצתם.

ראשית, כבר אמרו חז"ל (בראשית רבה בראשית פז ד) – "אין תורה כתורת א"י, ולא חכמה כחכמת ארץ ישראל". ואמרו (קידושין מג) – "עשרה קבים חכמה ירדו לעולם תשעה נטלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו". ועוד אמרו (כתובות ע"ב וי"ד) – "חד מנייהו [מבני א"י] כתרי מינן [מבני בבל]", ועוד האריכו חכמים במעלת ארץ ישראל עד למכביר, עד שאמרו שאין המצוות בחור"ל אלא ציונים למען יוכלו לחזור ולעשותן בארץ. וכל זה איננו בהיות ישראל בארץ נכריה.

שנית – כשישראל בארצות אויביהם הרי הם נתונים לשבט או לחסד בידי אותם אויבים, והם עושים בהם כרצונם, ואם יום אחד יראו להם פנים שוחקות, למחר יהפכו להם לאויבים. ודפי ההיסטוריה מלאים בדם יהודי שנשפך כמים בארצות הגולה בהיות ישראל בארצות אויביהם.

ועוד בה שלישיה, כי כאשר נמצאים ישראל בארצות הגויים, הרי הם למדים ממעשיהם וחסוטיהם בחטאייהם, והרי אפילו בא"י הזהירה התורה – "לא ישבו בארץ פן יחטיאו אותך ל", כ"ש וק"ו כשמיעוט יהודי נמצא בארצות הגויים, שודאי סכנה גדולה היא שילמדו ממעשיהם, וכמו שראו עיינינו כיצד בדור אחרון נמשכו יהודים רבים

לדיון, ובודאי בטל עונש זה^[*], שהרי הגלות כאמור תלויה ועומדת בכך ששולט בארץ שלטון המיצר את שעדי יהודי הארץ, וגורם להם לעזוב את הארץ, ואילו השלטון השולט הארץ בזמננו הוא סיבה ליהודי העולם כלולו לעלות לארץ ולבוא אליה, ואינו סיבה ליהודים לעזוב את הארץ. על כן פשוט וברור, שניתן לומר כי קיים ה' את הבטחתו לרחל אמנו - "כה אָמַר ה' מְנַעֵי קוֹלְךָ מִכְּבִי וְעִינֶיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב". ועומדים אנו ומצפים, כי יקיים במהרה בשלמות את המשך הנבואה - "וְיֵשׁ תְּקוּהָ לְאַחֲרֵיתֶךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם"^[**].

ניתן לומר כי קיים ה' את הבטחתו לרחל אמנו - "כה אָמַר ה' מְנַעֵי קוֹלְךָ מִכְּבִי וְעִינֶיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב". ועומדים אנו ומצפים, כי יקיים במהרה בשלמות את המשך הנבואה - "וְיֵשׁ תְּקוּהָ לְאַחֲרֵיתֶךָ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם"

מי יתן וישמעו בני חוצה לארץ את השמועה, כי פקד ה' את עמו, יעזבו חזק נכריה וישוּבו לחזק אימם, ויבינו כי לא על חנינם מתרחים הגזירות בחו"ל - אם זו גזירת השחיטה בכלגיה או גזירת החינוך בבריטניה, ועל כולנה האנטישמיות מימין ומשמאל, מבני עשיר ומבני ישמעאל - אין זה אלא זירוז לכל המתאחרים לצאת מבור כלאם המזוהב, ולעלות לציון ברינה.

וידי רצון שמהרה יקיים בנו בשלמות מקרא שכתוב (הכלים סט, לו-לז) - "כִּי אֵלֶּיִם יוֹשִׁיעַ צִיּוֹן וַיִּבְנֶה עָרֵי יְהוּדָה וַיָּשָׁבוּ שָׁם וַיִּרְשׁוּהָ. וְזָרַע עֲבָדָיו יִנְחֻלֶּהָ וְאַהֲבֵי שָׁמוֹ יִשְׁכְּנוּ בָהּ".

[*] יש הטוענים כי אע"פ שבטל עונש הגלות, מ"מ מצוות הגלות עדיין קיימת, ומצווים אנו להיות בגלות גם אם יכולים אנו לצאת ממנה, ובאירת חודש שנים עשר הוא חודש אדר, יש לומר דלשיטתייהו ס"ל ד"ככה ה' בעורון ובשנעון ובתמהון לכב" אף הוא מצוה עלינו לקיים, וכיון שטורחים לקיימה בהירור, יצא להם מה שיצא.

[**] ודברי אינם מוסכים אלא על עונש הגלות מן הארץ, אך מצאנו שם 'גלות יון' למרות שלא גלו או מן הארץ, ואם יצוה המועין אורח הגלות לטעון, כי על זמננו חל שם 'גלות', מאחר שאנו נמצאים במצב דומה, יקרא לזמננו 'גלות', ובכך תנוה נפשו ותעלונה כליותיו.

א"י המיוחס להטור, (בכלות חלק סי' י) שכתב, שאם תהיה עיר אחת בא"י מיוחדת לדירת ישראל והשדות מיוחדות לישראל ולא תהיה עליהן אימת גוי שיוכל לגרשם ממנה, זוהי דושתה. וכן משמע לכאורה בירושלמי (פצ"ט ב' ו) שכתב לגבי קדושה שניה, שא"צ לכבוש כל הארץ ואח"כ תתקדש, אלא ראשון ראשון קונה ומתחייב - הרי שמתחייב אף בלא מעשה קידוש.

עוד יש לדון אם הארץ נחשבת כיום ביד ישראל, מצד מה שלדאבוננו כל עוד רוב העם בחר בהנהגת רשעי ישראל, ישנם במדינה אחוז גבוה של נכרים שהם שווי זכויות ליהודים, והם בעלי זכות בחירה כאן, ויכולים הם לקבוע את הנהגת המדינה לא פחות מיהודיה. ושמא נחשבת המדינה 'מדינת כל אזרחיה', וענין זה יש לבררו מכל צדדיו, ואכמ"ל בזה ואולי עוד חזון למועד.

יהיו שיאמרו שיש אף מקום לדון, שכל עוד אין המדינה כאן שומרת את התורה, ולכה"פ מצהירה על אמונתה באופן רשמי בה' אהי ישראל אשר הוציאו מארץ מצרים, אין היא מייצגת את עם ישראל, והרי זה כעם אחר השולט על הארץ. ואף שהשולטים יהודים, הרי הם כהרסט סמואל בשעתו, שאף שהיה במקרה יהודי, לא היה שלטונו שלטון העם היהודי, שהוא העמיד את השלטון בארץ למלכות בריטניה, וגם כיום היהודים מעמידים את השלטון בארץ לעם חדש שאינו מייצג את עם ישראל האמיתי ונדן זה אינו נראה בעיני, שרוב ככל היהודים תושבי הארץ מרגישים חלק מן העם היהודי ההיסטורי, והשלטון מעמיד את השלטון להם, והדברים בעור ה' עוד יתלבנו במסגרת זו או במסגרת אחרת בקדושת ציון^[*].

ואמנם כל אלו הדיונים אודות השאלה האם הארץ ביד ישראל הם נכונים לגבי הנידון האם נתן ה' לעמו ישראל את מתנתו אשר נשבע לאבותיהם, ובנקודה זו ודאי עדיין חסרים אנו את כל חלקי הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו מנהר מצרים ועד הנהר הגדול נהר פרת, אולם בכל הנוגע לעונש הגלות מן הארץ, בזה נראה שאין כלל מקום

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק יז]

"כֵּן. טענתי שדבריך נכונים לגבי אדם בתחילת דרכו. אך מי שעצלותו והתרשלותו גרמו לו להיות במצב בו יכולתו נמוכה, לא יכול להירגע בידיעה שאין הוא נתבע אלא על מה שיכול לעשות בצורה סבירה, שהרי איולתו היא שגרמה לו, ואל לו להשליך את כשלונו על ה' כביכול, כנאמר בפסוק במשלי. וכן טענתי בעניין משל המכוננית, שאין לנו מד-מהירות שיידע אותנו האם אנחנו עומדים במקום הנכון מצד ניצול הכוחות שלנו. דבר נוסף, אמרת שתראה לי משהו שיפיתע אותי..."

- **"יפה,** אני נזכר. נשוב לשאלתך. מדוע לדעתך אין המשל דומה לנמשל?"

"מה עניין מכוננית אצל בעל בחירה? אתה צודק שלמכוננית יש גבול שיותר ממנו היא תשחק ותבלה, אך לאדם יש בחירה! אם הוא יבחר בטוב, וודאי שיהיו לו

מי שעושה יותר מכוונתיו
- לא תהיה לו סייעתא
דשמיא! ואם יפול חליה,
או אולי אפילו כשיפול, אל
לו לזעוף על ה' מדוע לא
הצליח כי הרי בחר בטוב,
אלא איולתו, שחשב
שהוא יכול הכול, היא
שגרמה לו

הכוחות לכך!"

- **"מניין** לך? וכי אין גבול ליכולות של האדם? אני מזכיר לך מה שכתב מס"י, שלא כל אדם יכול להיות פרוש וכו' כמו שדיברנו!"

"נכון. אבל אני מדבר על אדם שאכן נמצא בתחום היכולת שלו. נניח עד הנקיות. שם ללא ספק אם יעשה יותר - יצליח! אם יבחר בטוב, ברי לי שתהיה לו סייעתא דשמיא. 'הבא ליטהר מסייעין אותו! ... ממה אתה נראה מרוצה?"

- **"אני** מתפעל מהסייעתא דשמיא שיש לנו כאן עכשיו! השאלה הזו תגרום להפתעה מהשיחה הקודמת להיות עוד יותר גדולה..."

"נו?...?"

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו גם על העמים."
(שערי ס 1)

"שבעה שמות יש לו לציצה"ר... ישעיהו קראו מְשׁוֹשׁ, שנאמר (מ 7): 'וְאָמַר סָלוּ סָלוּ פִּנּוּ דְרָךְ הָרִימוּ מְשׁוֹשׁ מִדְרָךְ עִמִּי', יחזקאל קראו אבן..."
(סוכה 33)

"שלום הרב."

- **"שלום** בן-ציון! מה מתחדש?"

"חשבתי על מה שדיברנו בשיחה הקודמת, ואני מקבל את ההנחה שאדם נתבע רק על רשלנות שהתרחש, אך ביחס למה שהגדרת כימה שאני יכול על פי המשל של המכוננית - נראה לי שאין הנידון דומה לראיה כלל!"

- **"רגע** רגע... נראה שהשאלה חתכה לרגע שנפגש... בוא נתמקם

קודם. ביררנו שלכל אדם ישנו החלק שלו בתורה ובעבודה, כזכור, ולא נאריך. אחר כך בררנו גם על מה נתבע האדם כאשר הוא עומד על מקומו הראוי והמתאים, והגדרנו בעז"ה כמו שהזכרת, שהתביעה היא אך ורק על רשלנות. מי שעושה מה שבכוחו עד מקום שידו מגעת באופן סביר גם אם לא לפי תכלית כוחותיו האפשריים, הרי הוא 'בסדר גמור'. ועל זה הבאתי משל של מכוננית שיש לה אפשרות לנסיעה במהירות גבוהה כדי לאפשר לה לנסוע במהירות סבירה לאורך זמן בלא להתקלקל, והסכמנו שמה שמוגדר כיכולת שלה היא המהירות הסבירה ולא המקסימלית. כעת נשוב לטענתך שאין הנידון דומה לראיה. אך קודם לכן, כמדומה לי שנשארנו בשאלה בסוף השיחה, אתה זוכר מה היתה?"

"וְכֵן יִקְוֶיךָ!"

- **"מספר** פעמים הזכרת את הפסוק 'אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו'. אתה מכיר את הביאור של הגר"א לפסוק הזה? כעת תהיה לך הפתעה. לפי ההקשר בו אתה מצטט את הפסוק, נראה שאתה מבין את הפסוק כפשוטו. אדם שבאוולתו התרשל והתעצל, וכעת אין בו הכוח לעשות מה שהיה יכול אילו לא היה מתרשל - אל לו לבוא בטענה כלפי שמיא על כך שהוא נתבע גם על מה שאינו יכול לעשות כעת. נכון? עכשיו תראה איך מבאר הגר"א את הפסוק. הביאור מתחיל בפסוק שלפניו. משלי יט ב'ג - "...ואין ברגלים חוטא. רגלים הם המידות, שכשירגיל האדם במידותיו הטובים נעשו לו כטבע. אך **צריך לילך במידות מדרגא לדרגא כמו הולך בסולם. ולא יקפוץ למדרגה שאינו ראוי לה!** וזהו אץ ברגלים. שקופץ למדה גבוה אשר לא לו, יגיע הוא

'חוטא' וחסר מכל כי **יפול ממנה**. אולת אדם תסלף... ועוד אולת וגו'. כי אמרו ז"ל, הבא לטהר מסייעין אותו. ולפעמים אדם מתחיל ללמוד תורה ולעשות מצות ואח"כ פירש מחמת שקשה לו **מאוד** לפי שאין מסייעין לו, וזועף על ה' למה לא סייעוהו! ובאמת הוא מחמת איולתו. והוא כי כל אדם צריך לילך לפי מדרגתו, ולא יקפוץ! כמ"ש למעלה. ואז ילך לבטח בדרכו. אף כי סייעוהו. אך שזה האדם לא התחיל לילך בדרכו, לכך לא סייעוהו. וזהו אולת אדם. כלומר, מחמת איולתו **שעשה בלתי ישוב הדעת** סילף דרכו, והוא זועף על ה' למה לא סייעוהו..." מה אתה אומר? הגר"א לומד את הפסוק הזה, אפשר לומר, כמעט הפוך ממה שנראה במבט ראשון. הוא לא אומר שהאיולת היא שאדם התרשל והתרפה, אלא להיפך! שאדם עשה יותר ממה שראוי לו, וסמך על כך שתהיה לו סייעתא דשמיא, כי הבא לטהר מסייעין אותו! ואומר הגר"א שאין זה נכון! מי שעושה יותר מכוחותיו - לא תהיה לו סייעתא דשמיא! ואם יפול חלילה, או אולי אפילו כשיפול, אל לו לזועף על ה' מדוע

לא הצליח כי הרי בחר בטוב, אלא איולתו, שחשב שהוא יכול הכול, היא שגרמה לו."

"...אין לי מילים... זו אכן הפתעה... אני צריך דקה לעכל את זה..."

- **"בבקשה... אפילו שתיים..."**

"**למעשה** הגר"א סותר את

ההנחה עמה התחלתי היום, ואומר שמשמים מסייעים רק לאדם שהולך לאט לאט ולא קופץ. יפה. ואיך ניתן לדעת האם אדם קופץ? או, מה מוגדר כקפיצה?"

- **"אז** במשלנו, מהו מד-המהירות או מד-המאמץ שלנו? זוהי השאלה שהשארנו פתוחה בשיחה הקודמת. ראשית שים לב שגם כאן מוזכר העניין של 'דרכו' של האדם. אך מלבד זאת, שמת לב למילים שהדגשתי במיוחד? 'שעשה בלתי ישוב הדעת'. איך אתה מבין את המילים האלו?"

"**אה...** שלא בדק מה היא

דרכו ומה הן יכולותיו לפני שהגדיר לעצמו את המטרה שלו."

- **"יפה**. כלומר לפני שאדם מחליט מה הוא

מצפה מעצמו, הוא צריך לשבת בישוב הדעת ולעייין היטב מה ה' דורש ממנו! אכן כך מפרש הגר"א את המושג 'אולת'. לעשות כפי המשקל הראשון (משלי יג טו). אך אני רוצה להציע פירוש נוסף שהוא יהיה המדר האם אדם קופץ או שלא."

"**נני**"

- **"בלתי ישוב הדעת"** כלומר הוא מאבד את ישוב הדעת שלו. עבודת ה' לא אמורה לגרום לאדם לצאת מן העולם. הקנאה, התאוה והכבוד הן אלו שמוציאות את האדם מן העולם. אם אדם מרגיש שהוא יוצא מן העולם, שהוא לחוץ וחסר מנוחה, ומאבד את ישוב הדעת שלו - זה סימן שהוא נוסע מהר מידי. הוא שוחק את הכוחות שלו ולא יוכל להמשיך כך לאורך זמן. ואכן, לא פלא שהוא יפול. ואבג, כשנופלים מסולם, עלולים להיפצע, וגם אם לא, לא כל כך מהר מוצאים את הכוח לנסות לעלות שוב..."

אם אדם מרגיש שהוא יוצא מן העולם, שהוא לחוץ וחסר מנוחה, ומאבד את ישוב הדעת שלו - זה סימן שהוא נוסע מהר מידי

אם אדם אינו שמח בחלקו, אם הוא לא מתמלא בעוז ותעצומות מעבודתו - עליו לעשות 'ישוב הדעת' ולברוק היטב אם הוא 'בדרכו' ואם אינו קופץ

"זה לא הפשט..."

יש ללמוד מעט מעט כפי היכולת של האדם, וכך יתקיים הלימוד.

אבל מה עם שאיפות?

"**תראה**, אני שומע מה שאתה אומר, ואתה מוכיח היטב את הדברים, אך הם גורמים לי להרגשה של חוסר נוחות."
- **אתה** יכול למקד?"

"**כן!** תמיד שמעתי וידעתי שאדם מוכרח שתהיה לו שאיפה. שאיפה היא הדרך לצמוח. בלא שאיפה האדם נשאר בינוני ומטה, מדשדש במזדמן לפניו ולא מתקדם. והנה, אתה מעודד אותי להיפך! מה שיוצא מכל המהלך שטוית זה שאדם לא אמור להגדיר מראש יעדים ומטרות ואף לא להתאמץ יתר על המידה. זה מצטייר לי כהליכה בנחת, כדרכה במקום. איך אפשר ככה להתקדם?"

- **יירר** כוח! זו שאלה מצוינת! טוב שהעלית אותה. בזכותה נוכל להיטיב ולדייק את הדברים. אתה צודק בהחלט במה שאמרת. אך אני רוצה לחלק בין הדברים. אנחנו מדברים על **ציפיה**, לא על **שאיפה**. אתה יודע להבדיל בין המונחים הללו?"

"**אה... לא... מה ההבדל?"**

- **ציפיה** בלשונונו היא כמו 'תביעה'. דרישה. דבר שמוכרח להתממש בפועל מיד (ראה שבת מ"א). 'שאיפה', לעומת זאת, היא מה שנקרא בלשון אחרת 'חזון' - מגמה תכליתית אליה שואפים להגיע ביום מן הימים. ניקח כמשל את הסולם של רבי פינחס בן יאיר. אתה שואף להגיע לדרגות גבוהות, לפי יכולתך, כפי שדיברנו. אך אין זה אומר ששם אתה אמור להיות היום, ואתה 'נתבע' אם אינך שם עדיין. זוהי שאיפה שלך. חזון לאן אתה רוצה להגיע בעתיד. לעומתה, הציפיה ממך היא למלא את מה שאתה כבר יכול להשיג. שאיפה לעולם לא תגרום ללחץ, וגם לא ליאוש. מה שקורה אצלך כעת לא משנה כלל את הרצון להגיע לאותו מקום עליון. ציפיה, לעומתה, עלולה להיות מסוכנת. אם אדם מצפה מעצמו לרמה שאינה מתאימה ליכולתו, מה שיקרה יהיה אחת מהשתים - או שיתן את כל כוחו כדי להגיע, ואז יקפוץ ויפול - לא עלינו - או שיראה מראש שאין

- **נכון**. בסדר... העיקרון הזה נכון גם בלאו הכי... מה שנקרא בחז"ל 'המכיר את מקומו' ו'השמח בחלקו' שהן שתיים מהדרכים שהתורה נקנית בהם. אם אדם אינו שמח בחלקו, אם הוא לא מתמלא בעוז ותעצומות מעבודתו - עליו לעשות 'ישוב הדעת' ולבדוק היטב אם הוא 'בדרכו' ואם אינו קופץ. אתה מבין מה זה אומר למעשה?"
"**לעשות** ישוב הדעת... כלומר לשים לב... בקיצור, חשבון המעשים!"

- **נכון!** כדי לוודא שאתה אכן לא מתרשל, וכדי להיות רגוע שאתה לא נדרש ליותר ממה שאתה עושה, עליך לעיין במעשיך! אך כעת לא כדי למצוא מה אתה צריך לשפר, אלא להיפך! כדי שתוכל להיות רגוע ובטוח! גם שאתה 'בסדר' מצד שמים, וגם כדי לדעת שאתה לא מסתכן בנפילה!"

"**יפה** מאוד. זה מבט אחר על חשבון המעשים. אני צריך לחשוב על זה עוד, לראות איך זה מתיישב על לבי. אבל זה מעניין, למה הגר"א פירש ככה את הפסוק? ולמה באמת לא מסייעים משמים למי שקופץ? הרי הוא בסך־הכל רוצה דבר טוב! להתקדם ולעלות!"

- **זו** שאלה עמוקה ויסודית מאוד. אני בספק אם אוכל להשיב לך עליה כעת. היא נוגעת בשאלה מה בעצם ה' רוצה בעבודתנו אותו? האם התוצאה זה מה שה' מבקש, או שמא העבודה עצמה היא הנושא? איך ה' רוצה שאנחנו נתייחס לעבודתו, האם המצוות הן רק 'חובות' שעלינו 'לצאת מדיהן', או מתנות טובות שה' נותן לנו? האם לקב"ה 'אכפת' האם אנחנו אוהבים את המצוות ועוסקים בהם בשמחה ובחשק, או שהוא רוצה את המעשים ותו לא? אני רק זורק כאן נקודות למחשבה, בעיקר בשבילי, ואולי יום אחד, אם ירצה ה', נכנס לביורר הזה, שיש לו נפקא־מינות רבות, בין השאר לשאלה איך להתייחס לחסרונות שאדם מגלה בעצמו, שזה נושא שאני זוכר שהזכרת כמעכב לחשבון המעשים. אך כעת נחזור לענייננו. העיקרון הזה אינו חידוש שהגר"א חידש. חז"ל (ש"י"ב מ"ד) דרשו את הפסוק 'הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה' (משלי י"א) לעניין תלמוד תורה. ואמרו, שאם אדם לומד מהר מדי - ישכח. אלא

כחץ או רצון?

- "אני מסכים אתך... אני מבקש שתחשוב רגע. מה גורם לאדם לרצות לקפוץ? לעשות יותר ממה שהוא מסוגל וראוי?"

"אז כי הוא חושב שזה מה שה' רוצה ממנו, או כי הוא רוצה להגיע לאן שהוא רצה..."

- "יפה מאוד. כלומר שטעויות הן אלו שגורמות לנזקים האלו. בנקודה הראשונה הוא בעצם חרד שה' יעניש אותו אם לא יעמוד במה שהוא חושב שה' תובע ממנו, שזו יראה די נמוכה. ובנקודה השנייה, הוא מונע בעצם מרצון שאינו מדויק לרצון ה'. זה מה שאמרת קודם - הקנאה, התאוה והכבוד הם אלו שגורמים לאדם שלא יסכים לעבוד בקצב המתאים לו. ובקיצור, עבודה לשמה מאהבת ה' או מיראת הרוממות לא גורמות ללחץ. הן מביאות לשמחה ולרצון להתקדם. אתה מבין מדוע? כי העבודה מונעת מרצון פנימי. רצון פנימי הוא ההפך מלחץ פנימי. לכן כאשר יש רצון פנימי - בעזרה לא יהיו נזקים."

"אולי לכן הגר"א אומר שאין סייעתא דשמיא. כי אם אדם קופץ - זה סימן שהוא לא עושה לגמרי לשמה. כי אם באמת מה שהיה חשוב לו זה מה ה' רוצה, הוא היה עוצר בזמן..."

- "יפה. נכון. כי באמת מה שחשוב הוא לא ההספק, אלא הכוונה. "לומר לך שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לכו לשמים" (מנחות ק"ג, ואלס פרטת ס"ג, ת). וזה קשור לסוגיה שפתחנו קודם... ומה שאמרת אתה בעצמך יכול להקל גם עליך להשלים עם הוויתור על מה שרצית לעשות ומתברר שכנראה זה לא מה שה' רוצה ממך."

"אז למעשה, מה מגדיר מהי רשלנות? או, מהו מדי-המהירות שלנו?"

- "כמו שאמרנו, אם אדם מאבד את השמחה שלו ואת ישוב הדעת שלו - וודאי שהוא חרג מהמיקום הנכון."

לו סיכוי להצליח ואז יתייאש. אך כיוון שזו ציפיה, הוא לא יכול להניח לעצמו להרגיש טוב במצבו, כי הוא חושב שהוא 'נתבע' להצליח לעמוד היכן שחשב שעליו לעמוד, ורק עצלותו או טפשותו ומי יודע מה עוד גרמו לו שלא יצליח, וכך הוא נשאר עצוב וחסר תקווה, חסר אמון באופן גורף לגבי יכולותיו, ואף עלול לזעוף על ה' מדוע הוא תובע ממנו תביעה שאי אפשר לעמוד בה."

"קצת מורכב. תן לי דוגמה."

- "בבקשה. נניח שאתה מקווה ללמוד את כל הש"ס. אתה רוצה באופן תיאורטי, ואולי גם התחלת באופן מעשי, בתוכנית שעל ידה תלמד את כל הש"ס. זוהי שאיפה. כרגע לא מצופה

ממך לדעת מסכתות שעדיין לא הגעת אליהן. הציפיה ממך היא לבצע את מה שעליך לעשות לשם כך. ללמוד סך מסוים וכדו'. או בעבודת ה'. נניח שאתה מקווה להגיע לדרגת 'קדוש'. אף אחד לא יבוא אליך בטענה מדוע עדיין לא הצלחת... אך הציפיה ממך היא לעשות מה שביכולתך כדי להתקדם לשם. למעשה אחר מה שביירנו, הציפיה ממך היא אחת: לא להתרשל! תמיד לתור ולבקש דרך כיצד להתקדם. ממילא, כל מה שאמרת לא אמור לפגוע בכהוא זה בהתקדמות שלך. תגדיר חזון, שאיפה, ובישוב הדעת תבדוק מה אתה יכול לצפות מעצמך. לא פחות מכוחותיך, שלא תתרשל, ולא יותר מכוחותיך, שלא תקפוץ."

"ומה יהיה עם כל מה שחשבתי שאני יכול? להתייאש מזה ולוותר?"

- "תבדוק מה אתה יכול להניח כשאיפה, ותבנה מסלול הגיוני ליישם אותו, ומה שלא - תניח. אך אל תתייאש מזה. תשלים עם זה. יאוש הוא מר. הוא הרגשה שאני יכול וצריך להצליח ונכשל. השלמה, לעומת יאוש, היא הרגשה טובה. הרגשה של קבלה של מה שה' רוצה בשבילי. להכיר את מקומך ולשמוח בחלקך."

"זה לא כל כך קל..."

- **"על ידי התכוננות.** רק על ידי שינוי פנימי ופיתוח של הרצון הפנימי - ניתן להגדיל את היכולת לעשות מעשים בלי להיפגע, באופן שיהפכו לו כטבע ממש."

"כפלא מאוד. אסכם את הדברים ברשותך. הפתעת אותי במקור מהגר"א שמפרש את הפסוק

שהבאתי באופן הפוך ממה שהבנתי אותו, ואומר שאם אדם עוסק בתיקון המידות ובתורה ובמצוות בלי שבחן בישוב הדעת האם הוא עושה מה שמתאים וראוי לו, לא תהיה לו סייעתא דשמיא, והוא יפול מהמקום אליו ניסה להגיע. הגדרת שהמדד לדעת האם אדם מתרשל או לא הוא האם הוא מתמלא ומתעצם מהעבודה או שהוא מותש ומרוקן ממנה, כי המגמה שלנו היא להתקדם. ואם מעשים מסוימים בסופו של

דבר גורמים לעיכוב של ההתקדמות ולשחיקה, אפילו שהם מעשים טובים במהותם, אינם נכונים להיעשות. על מנת להימנע מהשחיקה הזו, יש לעבוד מתוך רצון פנימי. על כן, כדי להתקדם בלא לקפוץ, יש לפתח את הרצון הפנימי של אהבת ה' ועבודה לשם שמים. ביררנו גם את ההבדל שבין שאיפה, שהיא דבר חיובי, לבין ציפיה, שעלולה לגרום לנזק אם אינה מותאמת למצב. דרך אגב ביארת גם את הרגשת היאוש לעומת הרגשת ההשלמה. הרבה דברים היו היום."

- **"בן. ב"ה.** אגב, כל המהלך הזה גם פורע לך חוב ישן של שאלה ששאלת בעבר (פסק י) - כאשר אנו רוצים משהו, כיצד ניתן לדעת האם הוא רצון נכון של הנפש או שהוא בא מיצר הרע. ההגדרה דומה להגדרה שלנו. אם זה מקדם אותך - זה בסדר. אם זה מרחיק אותך זה לא טוב."

"יישר כוח. נשארה השאלה מה לגבי מי שרשלנותו גרמה לו שיהיה חסר יכולת. השאלה לא הייתה בדווקא קשורה לפסוק, ולא הגענו אליה היום."

- **"בסדר... היא תישאר כרגע בשאיפה..."**

"טוב... כל טוב."

"דומה עליו לעשות או? נניח שאדם מגלה שהוא מאבד את השמחה וישוב הדעת בדברים בסיסיים מאוד, שיעצור שם? זה לא יתכן!"

- **"אתה צודק.** בעצם מדד השמחה וישוב הדעת הוא לא מדד מקרי, כאילו העיקר שהאדם יהיה תמיד רגוע ושמח בעולם הזה. זו אינה המטרה. המטרה היא להתקדם עוד ועוד. כמו במשל המכוננית, הסיבה שלא לאמץ את המכוננית יותר מדי אינה כדי שהמכוננית תחיה את חייה בשלווה... אלא כדי לאפשר לה להמשיך לתפקד ולעבוד. עלינו לשאוף תמיד להתקדמות! זו המטרה בישוב הדעת. לכן, כל מה שאמרנו שלא לקפוץ - לא נאמר כדי להישאר במקום... הקפיצה שצריך לעשות של מעשה חיצוני שעדיין אינו מתואם למצב הפנימי של הרצון, כמו שאמרנו.

מה שצריך לעשות במצב כמו שתיארת הוא לעמוד ולעבוד על פיתוח הרצון הפנימי. הרחבנו בזה רבות בשיחות אודות הנפש. אחר הפיתוח הפנימי, תגדל גם האפשרות של המעשה החיצוני."

"זה מעניין. יש לך מקור לזה?"

- **"כן! אתה יודע היכן מוזכר במס"י העניין שלא לקפוץ?"**

"בפרישות. נכון?"

- **"כן.** שם הוא משתמש בלשון מאוד מעניינת. הנה: "...וממה שצריך ליהזר בקניית הפרישות הוא, שלא ירצה האדם לדלג ולקפוץ אל הקצה האחרון שבו רגע אחד, כי זה ודאי לא יעלה בידו, אלא יהיה פורש והולך מעט מעט, היום יקנה קצת ממנו ומחר יוסיף עליו מעט יותר, עד שיתרגל בו לגמרי, כי ישוב לו כמו טבע ממש" (סוף פסק טו). הוא מזהיר לא רק שלא ידלג ויקפוץ, אלא שלא ירצה לקפוץ. אם אין לאדם סבלנות לתהליך והוא רוצה לדלג, גם אם בפועל הוא אינו מדלג - עצם הרצון לכך עלול להכשיל את כל העבודה. ותראה שם איך הוא מדריך לקנות את הפרישות."

"איד?"

צורת עם ישראל בארצו תגובות ותשובות

לפני חודשיים העלה הרב בצלאל גנו לדיון את שאלת צורת עם ישראל בארצו - האם הצורה המיועדת של עם ישראל היא שכולם יהגו בתורה וענייני החומר - הכלכלה, החקלאות, התעשייה וכיוצא בכך - יתבצעו על-ידי נכרים, או שמא התורה מעוניינת שעם ישראל עצמו יעסוק בכל השטחים הללו. הרב גנו הביא ראיות ממקראות ומדברי רבותינו, שהצורה המקורית הרצויה בעיני ה' היא שכל מערכות החיים תנוהלנה על-ידי יהודים, ושברכת יעקב לבניו וברכת משה לישראל נסובו על עניינים אלו. בחודש שעבר הגיב לדבריו הרב שמחה חדש וטען, כי אמנם נצטוונו בארץ לעסוק בכל אותם תחומים, אולם אין כל רע בכך שהמציאות הריאלית בימינו תביא לידי כך שיתקיימו דברי הנביא, וירעו זרים את צאננו, וכן יהיה בתחומים נוספים, כך שישראל יהיו פנויים יותר לעסוק בתורה, ואין כל טעם לייצר באופן מלאכותי מצב המצריך אותנו לעסוק בכל ענייני העולם. הרב חדש סייג את דבריו ואמר, שבעניינים הקשורים לניהול תקין של האומה - משטרה, בטחון וכיוצא בכך - בודאי הדברים יעשו על-ידי יהודים. החודש ישיב הרב גנו לדברי הרב חדש ממי שאין המאמרים הקודמים תחת ידו יכול לבקשם בדוא"ל של האגודה] וכן ישיב לדברי הרב חיים מצגר, המובאים להלן.

וממילא אין מניעה שישעיה יתנבא נבואה המוסיפה על מה שנאמר בפירוש בתורה.

משכך וודאי נצפה לקיום נבואת ישעיהו.
בברכה,
חיים מצגר

תגובת הרב בצלאל גנו

לרב מצגר שיח'.

ראיתי את תגובתך על מאמרי "צורת עם ישראל בארצו", בה הערת שמה שכתבתי נכון ע"פ חמשה חומשי תורה 'בלבד', אבל בנבואת ישעיה לעתיד שיתוקנו האומות הם יהיו משרתינו, ותפקידינו יהיה רק להורות דרכי ה'.

ובכן. ניתן להבין מדבריך שנבואת ישעיהו מדברת על סדר אחר מהדרכת התורה [הנצחית].

לפני הכל, עצם הנחה זו צריכה עיון והגדרה זהירה מאד, שהרי הרמב"ם כותב על **תפקידו של המשיה** (כללות מלכים ומלחמותיוס י"א ג) - "ועיקר הדברים ככה הן. שהתורה הזאת אין חוקיה ומשפטיה משתנים לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפים עליהן ולא גורעין מהן".

תגובת הרב חיים מצגר

לכבוד מערכת 'קדושת ציון',

הצעתם להגיב על מאמרו של הרב גנו, ואכן יש מה להגיב עליו.

דבריו אכן עולים מתוך לימוד בחמשה חומשי תורה לבדם הבנויים כולם על העיקרון של "ואספת דגנך".

אולם לא ניתן להתעלם מדבר ה' אל ישעיהו, שלעתיד יתוקנו האומות וישרתו את ישראל, ואילו ישראל עצמם יעסקו בעבודת ה' והוראת דרכיו - "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני ניכר איכריכם וכורמיכם ואתם כהני ה' תקראו משרתי אהינו יאמר לכם..." (ישעיה ס"א ט).

ומדוע א"א לקיים ישוב א"י ואפילו "ואספת דגנך" ע"י פועלים ערבים?

ומה שכתוב "ואספת דגנך" אינו סותר מציאות ואינו מחייב מציאות כזו, אלא סותר מציאות רשב"י שאינו מחזיק בשדה ואינו פוקד על פועלים.

הרמב"ם - "וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך שיהיו עד שיהיו, **שדברים סתומים הם אצל הנביאים**. גם החכמים אין להם הכרע בדברים אלו..." וכידוע, ישנם שלבים שונים בתיקון העולם עד תיקון חטא אדם הראשון וחזרת העולם למצבו הרוחני והגשמי למצב של קודם החטא, שהיה בכלל שלא בערך למצב היום, וכדברי הרמח"ל, שקודם החטא גשמיות העולם הייתה בערך הרוחניות של היום והרוחניות הייתה בערך גבוה יותר, כך שאין מה להקיש מההבדל בין רוח לגשם ו"לעבדה ולשמרה" כבריאה שקודם החטא או לאחר תיקונו, למצב של היום.

כל דברי בענין צורת עם ישראל ותפקידו נוגעים לקיום תרי"ג המצוות שעליהן נאמר "היום לעשותן" במצב הבריאה הקיים עכשיו. מצוות אלו כולן ללא יוצאת מהכלל מתקיימות גם ללא משיח [שהגם שהאמונה בו היא מעקרי האמונה, מכל מקום אין ענינו אחד מתרי"ג מצוות], כדברי הרמב"ם באגרת תימן ובתשובתו המפורסמת של החת"ס (י"ד ע"ג). וידועים דברי הירושלמי במעשר שני פרק ה הלכה ב, שבניין ביהמ"ק קודם למלכות

ומכלל כך אתה למד, שאם הגדרת מצוות ישוב א"י היא כמו שכתוב בחתם סופר שהובא במאמר, שהמצווה היא העיסוק במלאכה בישוב ובניין הארץ, וכן ברמב"ן בשה"מ מ"ע ד' בהגדרת מצוות ישוב א"י - 'שלא נעזבנה לשממה', הרי שהגדרת המצווה לא תשתנה לאחר ביאת המשיח. ונבואת ישעיה תוסבר איך שתוסבר.

וממוצא דבר נבין, שגם "ואספת דגנך" אינו יכול "לסתור מציאות רשב"י", שהרי גם רשב"י כמובן כיוון אורחותיו ע"פ התורה הנגלית והמסורה בירינו.

ומכיוון שאין ענינם של נביאים לחדש הוראות הלכתיות והגדרות של מצוות, שהרי 'אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה', ואחר ביאת המשיח ולקראת תיקון העולם ישנם שלבים שונים, צריך לשים לב היטב על מה וכלפי מה ולאיזה זמן ושלב מתייחסים דברי הנביא.

אבל בר מן דין -

אני לא דנתי כלל על מצב עם ישראל לאחר ביאת משיח צדקנו בכי"א, שהרי על זה כבר כתב

מבצע "שרי המאה" של אגודת "קדושת ציון"

כנסת או ישיבות כוונתכם לחלק. כמובן, שבישיבות עצמן מוטב שיהיה רכז מתוך בני הישיבה. אלו אשר עד כה היו מקבלים כמויות לחלק ימשיכו לקבל כסדרן.

בשמחה רבה עלינו להודיע, כי גם בחודש האחרון הצטרפו רבים למבצע ונרתמו למאמץ החלוקה, דבר שהקל עלינו עד מאד ואפשר הפצה איכותית יותר. אנו זקוקים עדיין לאנשים נוספים בערים השונות, וביחוד בני-ברק ובקרית ספר, וביתר שאת - לבחורים בישיבות הקדושות, אשר יפיצו בקרב תבריהם ובאזורים הסמוכים לישיבה.

על-ימנת להרשם למבצע ובכל ענייני ההפצה ניתן להתקשר למספר 052-7137627

או לשלוח הודעה בכתובת המייל
hagai3297@gmail.com

ברכה ובתודה, מחלקת ההפצה,
אגודת "קדושת ציון"

על כלל הציבור ולא על-ידי איש מקצוע זה או אחר. במסגרת זו, כוונתנו למנות "שרי מאה" - אנשים האחראים על הפצת מאה עלונים בעשרה בתי כנסת במומצע. כל שר מאה יקבל מידעו של כל העלונים לביתו, והוא יהיה האחראי להפצתו באזור מגוריו בצורה הטובה והיעילה ביותר לפי הבנתו והכרתו את המקום בו הוא מחלק. אחר שזכינו להכיר את התומכים הרבים בחבתי הארץ, בטוחנו, שיהיו רבים מאד אשר ירצו ליטול חלק במאמץ. שימו לב - מדובר בדבר שאינו מעל ליכולתו של אדם רגיל - להפיץ בעשרה בתי-כנסת אחת לחודש. מי שכמות זו קשה עליו, או שאין כלי-כך הרבה בתי כנסת וישיבות באזור מגוריו, יכול לקחת גם סכום קטן יותר, ומי שנדבה רוחו ומקום מגוריו התברך במקומות תפילה רבים - יכול אף לקחת יותר. כל שצריך לעשות הוא ליצור קשר אתנו, ולומר באיזה מקום ובאילו בתי

קוראים יקרים! מזה כבר שלוש שנים שאגודת "קדושת ציון" עושה כמיטב יכולתה להביא את המסר שכה יקר לכולנו לידיעתו של כלל הציבור. הדבר דורש מאתנו מאמץ רב, ממון רב וסייעתא דשמיא גדולה. כידוע לכל, ישנה גם תופעה בשולי המחנה, של כאלו אשר אין ביכולתם להתמודד ברמה התורנית וההלכתית ועל-כן הם עושים ככל יכולתם להעלים את העלונים מבתי הכנסת והישיבות. תופעה זו מחייבת אותנו לפעול ביתר חכמה במערך ההפצה על-ימנת לסכל את מזימתם של אלו. אחר שנסינו שיטות שונות לחלוקה, אשר היו כרוכות בהשקעה רבה, הן פיזית והן ממונית, הגענו למסקנה, ולפיה הדרך הטובה ביותר להפצת העלון היא כאשר אתם - הקוראים הנאמנים והמאמינים בדרכו של העלון - תטלו חלק ממשי בהפצת העלון. כך, כנראה, רצונו של בורא עולם, שמלאכה נכבדה זו תוטל

**תגובת הרב בצלאל גזז לדברי הרב
שמחה חדש [מעלוף 39 - חודש שבט]**

בכלליות תגובתי לרב מצגר מספיקה גם לדברך. אעיר רק על כמה נקודות בס"ד.

אתה כותב כדלהלן: "אמנם לא זכיתי להבין בד"א למעשה. והרי כיום ישנם אברכים רבים אשר ה' זימן להם את האפשרות לעסוק בתורה כל היום בלי להתעסק בפרנסה. וכי יש טעם לייצר תעסוקה מלאכותית כדי להפגש עם סעיפים מחו"מ? ומי שאינו חופר בורות ברה"ר איך יקיים את מצוות "בעל הבור ישלם"? לו זימן לו ה' בעתיד או באחרית הימים זרים שירעו צאננו באופן הנכון ע"פ תורה, פשוט שלא יהיה אז טעם להכנס בעצמינו תחת העול הזה וכו'. ומה שיש לעיין הוא באם תוצר אפשרות לחיות וללמוד בלי להתעסק בפרנסה וכו' האם בכה"ג צריך לעסוק בישוב א"י במובנו הרחב או שמא די בישובה המינימאלי של א"י או קצת יותר מכך, ואין לבטל תורה לשם ישוב א"י באופן מהודר יותר. וצריך לי

עיין בזה"ע"כ מדברך.

ואשיב, כי קודם לכל יש להדגיש, כפי שצינתי בתחילת דברי, כי מאמרי לא נכתב הלכה למעשה לזמננו, אלא לזמן האידיאלי שהתורה היא השלטת בחיינו וכל עניני העם מודרכים על פיה, ואנו יכולים לסדר את חיינו על הצד האידיאלי ביותר, ולא לזמן בו עדיין לא זכינו לכך וקיימות בעיות רוחניות רבות מחוץ לכותלי ביהמ"ד.

הדיון אינו אודות הצורך לייצר תעסוקה מלאכותית, אלא לעסוק בבנינה והפרחתה של א"י מתוך המצווה של ישוב א"י כהגדרת הרמב"ן - "שלא נעזבנה לשממה ובידי האומות", וכדברי החת"ס שהבאנו, שזוהי מצווה שבגופו. כשמתעסקים בזאת ממילא חו"מ הוא רלוונטי

בית דוד, וכן הובא בתו"ט על המשנה שם. גם חידוש הנבואה תתכן לפני ביאת משיח (עיין רמב"ם מלכים ומלחמותיהם 3 י 3 - "ויש מן התפוסים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבוא אליהם").

נמצאנו למדים, כי אין כל סתירה בין מה שאנו מצפים לנבואת ישעיהו ולעוה"ב ולתיקון חטא אדה"ר וכו' לבין תקוותינו לקיום כל תרי"ג המצוות בשלמות, ובתוכן המצווה המרכזית של ישוב א"י הכוללת את התורה כולה (ראה אור החיים על דברים ל ט).

וכפי שכבר כתבנו, החת"ס הגדיר בדבריו את מצוות העיסוק בפרנסה בא"י כמצווה שבגופו כתפילין וכדו' שאינה יכולה להתקיים ע"י אחרים, והביא דוגמא מבעז שהיה ראש הסנהדרין שורה את גורן השעורים [וכי לא יכל ראש הסנהדרין למצוא איזה פועל נכרי גר תושב שיעשה עבורו את המלאכה וישאיר אותו פנוי ללימוד התורה?].

אבל האמת תורה דרכה, שגם אם נאמר שאדם יכול לקיים את 'ואספת דגנך' ע"י פועל נכרי, אין כאן כל סתירה לדברינו.

ההדגשה שלי הייתה שמצוות ישוב א"י משמעותה לא רק מגורים בארץ, כאשר סדר היום הוא כולו בביהמ"ד ללא עיסוק אחר כלל. המצווה המוטלת עלינו מטילה עלינו את האחריות לבניינה והפרחתה של א"י וקיום כל סדר החיים בה באופן ש'לא נעזבנה לשממה', כדברי הרמב"ן. ואין הדבר כפי שהיה בזמן המדבר או הגלות, שלא היה לנו כל עניין לעסוק בנושאים כאלו, אלא רק לחסות בצל ענני הכבוד או לחלופין להסתגר בגטות בגלות ולעסוק בתורה, וזאת מתוך תפיסה שבגולה 'כל שמרבה ישוב מוסיף חורבן', כדברי החת"ס דלעיל.

להלן מדבריו - "אני מסכים... שהתורה לא נתנה למלאכים אלא לבנ"א, ואמנם רחמנא ליבא בעי, אבל צריך היכי תמצוי להוציא את הלב מהכח אל הפועל. וזו הסיבה שהקב"ה שם אותנו בעולם שבו אנו צריכים לעסוק במדה כזו או אחרת בעניני העוה"ז".

ובכן במסגרת זו א"א להאריך, אבל ביהדות

זה עובד בדיוק הפוך! הקב"ה שם אותנו בעוה"ז לא להוציא את כוחות הלב מהכח אל הפועל, אלא לגלות את יחודו גם בכל הבריאה הגשמית, ולכן התורה לא מסתפקת בלהנזר מעניני העולם השלייליים, אלא מצווה אותנו ברמ"ח מצוות עשה שרובם יכולות להיעשות רק עם כלים גשמיים שנבראו בעוה"ז ובארץ גשמית במקום גיאוגרפי מדויק בלבד! [כמוכן, שהמצוות צריכות להיעשות עם כל הלב' ובשמחה כיאה לקיום רצונו ושלא נהיה כפויי טובה [כנוכח בחז"ל במצוות הבאת ביכורים]. ובדיוק בגלל זה הקב"ה לא תכנן להוציאנו ממצרים ולהשאיר אותנו במדבר ב'כולל' הגדול מאז ימות עולם, או בכל מקום אחר ע"פ הגלובוס.

ציטוט נוסף: "כשנכנסו בני"א לא, לחליטו מכה איזה רעיון שעכשיו הגיע זמן לעבוד את האדמה, אלא פשוט ראו שכך המציאות והתאימו עצמם אליה. וכן לגבי כיבוש הארץ. כבשו בנס את הערים שנכבשו בנס, וערכו מלחמה עם הערים שהיה צורך זה לגביהם. ומן הסתם היו גם מקומות שלא היה צריך מלחמה כדי לכבושם וגם לא נס. ובנוגע לאותם מקומות ויתרו על 'מצוות המלחמה' ונכנסו בלעדיה ולא ירו חיצים באויר לצאת יד"ח". ע"כ מדברי הכותב.

מרי דכולי עלמא, הם לא החליטו מכה איזה רעיון לעבוד את האדמה אלא פשוט ראו שכך המציאות והתאימו עצמם אליה?

הרי זו הייתה התכנית האהית שהקב"ה הבטיח חזור והבטח וכתת עליה ברית ושבועה עם האבות, ותכלית יציאת מצרים - "ואותנו הוציא

לחלוטין. "בעל הבור ישלם" [בדוגמא שאתה הכאת] אינו חל דווקא באדם שהתכוון להזיק, אלא גם כשהניח או שכח או שנפלו לו בלי משים חמרי הבניה של ביתו לרה"ר, או שנפל חפץ מרכבו ונתקלו בו וכו'. וכן שכירת פועליו וכו' וכו'.

בעניין מי שתהיה לו אפשרות

ללמוד ללא טרדות פרנסה - אם כוונתך שיקבל מלגה מהכולל, זו סוגיה בפני עצמה שיש לדון בה. אבל בכלליות יש לדעת, שכאשר אנו דנים על המצב האידיאלי של עם ישראל [לא היום על כל ההכרחים הנוכעים מהמצב הנוכחי], לא מביעא לדעת הרמב"ם שלקחת כסף ע"מ ללמוד אסורה ע"פ דין, אלא גם למה שאנו פוסקים דלא כמותו - זהו רק בדיעבד משום 'עת לעשות לה' שלא תשתכח תורה מישראל כמו שמסיק הכס"מ בהשגתו על דינו הנ"ל של הרמב"ם (פי"ו במסכתו כ"י ח"ט פ"ג הלכה י) וכן ברמ"א ביו"ד רמ"ו. ובורר, שבזמן חז"ל לא היה מושג של 'כולל' ע"מ ללמוד לימוד לשם לימוד [להוציא מי שעסק ולימד עבור הציבור] והתנאים

והאמוראים רובם ככולם התפרנסו ממעשי ידיהם [אספתי לי רשימה ארוכה במשך הלימוד בדף היומי של משלוחי היד המגוונים של רבותינו בעלי המשנה והתלמוד ואכ"מ]. ה'כולל' נתקן בדורות מאוחרים יותר כשראו שבדרך אחרת אין לתורה קיום. אבל כאמור, אני דן על זמנים כתיקונם.

ואם כוונתך על מי שזכה בירושה, אם הדיון רק על הנושא של 'יפה תורה עם ד"א' אמנם יש מקום לכך. אבל מצד מצוות ישוב א"י, מה שלך הוא צ"ע, הרי שלחת"ס היה פשוט [וראייתו מבעז, והבאנו גם ראייה מהראב"ד בשטמ"ק ב"ב על רבי נאי שנטע ארבע מאות עצים משום ישוב א"י].

לפיו, לא אוכל להמנע מלהעיר על כמה משפטים שיצאו תחת ידי הכותב שמאד 'צרמו' לי, כי יתכן להבין מהם כמה טעויות יסודיות ככללה של תורה.

ולעסוק בתורה? שרי ליה מארי מלכתוב דברים כאלו, אשר גם אם לא התכוון אליהם, אבל במשמעותם ניתן להבין כך.

ולגבי עניין המלחמה על א"י, אזכיר רק את דברי הרמב"ן על דברי יעקב ליוסף בפסוק "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", וז"ל: "כי הארץ לא תיכבש להם רק בחרב ובקשת. ירמוז למה שאמר הכתוב 'לא הייתה עיר אשר השלימה אל בני' בלתי החייו יושבי גבעון, את הכל לקחו במלחמה כי מאת ה' הייתה לחזק ליבם לקראת המלחמה עם ישראל למען החרמים" - עכ"ל הרמב"ן. כלומר, יש כאן נבואה על תכניתו של הקב"ה על כניסה לא"י דווקא באמצעות מלחמת מצווה.

ולסיום ציטוט אחרון: "אמנם ברור שהאפשרות של זרים ובני ניכר נאמרה לא רק לגבי רעיית צאן ועבודת שדה וכרם וכנראה ה"ה להייטק ורפואה וכדו'. אבל כל מה שנוגע לניהול החיים הציבוריים כולל הממשלה והכנסת והמשטרה צבא כלכלה וכו' - ודאי הכרחי שיעשה דווקא ע"י יהודים אנשי חיל יראי אהים אנשי אמת שונאי בצע". ע"כ מהציטוט.

האמת, שלא כ"כ הבנתי את החילוק, מדוע לדעת הכותב א"א לייבא לכאן כמה מנהלים אדמיניסטרטיביים מסין שהתמחו בהפעלת מערכות בטחוניות וכלכליות גדולות הרבה יותר מגודלה של א"י, או נצטרף להיות המדינה ה-52 של נשיא ארה"ב עם תנאי מראש כולל בטחונות של חופש מלא ומוחלט לכל עניני הדת, כולל עבודת ביהמ"ק ללא התערבות חיצונית, והם יעסקו בחול, ואנו כולנו נשב בביהמ"ד?

ונסיים בדברי חז"ל בחולין נו: - "תניא ר"מ אומר הוא עשך ויכוננך, כרכא דכולא ביה. ממנו כוהניו ממנו נביאיו ממנו שריו ממנו מלכיו שנא' ממנו פינה ממנו יתד".

ויעזרנו ה' על דבר כבוד שמו למען עמנו ולמען ערי אהינו.

בצלאל גנז

משם למען הביא אותנו אל הארץ אשר נשבע לאבותינו". וכי זה היה סתם מקרה מציאותי שכשנכנסו לארץ נקרתה לפנייהם הכרח של עבודת האדמה? הבה נקרא שוב לאט את פסוקי מקרא ביכורים הנאמרים גם בליל הסדר ונראה מה היתה התכנית האהית? וכי מי מנע מהקב"ה להשאירם לסוכך תחת ענני הכבוד לאכול מן

פארגון עזר מציין

בס"ד טבת, תשע"ח

התאכזבנו שוב השנה לראות בפרסומת למכירה הסינית שלכם שהתעלמתם מהאיסור הידוע המפורש במשנה ברורה (סימן תקל"ח) לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לטיול!

כל יהודי שחשוכות לו המצוות צריך לדעת שליהודי שזכה לישיבת ארץ ישראל אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם (כי אם להיתרים מאד מסוימים) (רמב"ם, הלכות מגילות, פרק ה', הלכה ט').

ואפילו המשנה ברורה, שמקל ומוסיף התרים [כגון לצאת למצוה] פוסק שלטיול בעלמא אסור לצאת מארץ לחוץ לארץ (תקל"ח).

ואיך יכול להיות, שארגון האמור להיות חרד לדבר ה' מצמיד את שמו לדבר שעלול להוציא יהודים כשרים וטהורים מקדושת ארץ ישראל לטומאת ארץ העמים?

אנא, למען כבוד ארץ ישראל וכבוד שמים, חזרו בכם והוציאו את כל הדברים האסורים האלה מן החוברת! והבורא שבכל מקרה מפרנס את המצוות שאתם עושים ישלם לכם את שכרם!

מיהודי שתומך בארגון אך כואב ש' סלייטר

קוראי העלון מוזמנים להביע את מחאתם בפני ארגון 'עזר מציין' בטלפון 03-6144444 ובפקס 03-6144463

התפיסה הבטחונית האמיתית

הרב חיים דוידוביץ'

תגובה לנכתב במדור 'דעת ציון'

ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר 'כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך' וגו', והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך' (מלכות מלכים ונלחמתו כס"ז כ"ט).

דברים אלו נסובים על מצב בו הכל מסכימים על הצורך בפעילות ביטחונית. אולם אלו שלא ראו מאורות מימיהם ולא הסכו את פניהם להארת פני ה' לעמו, אינם יכולים לחוש את הביטחון בה', ומשך חוששים, המה מפעילות יזומה. אלא שדומה, כי דפוס ההנהגה הבטחונית כיום אינו מושפע רק מחוסר ביטחון בה', אלא גם, ובעיקר, מתפיסה שגויה אודות השאלה על מה נצרכת פעילות צבאית.

ואכביר. התנועה שנטלה לעצמה את השם 'ציונות' יצרה לאום חדש שקראו לו ביוף 'העם היהודי', ותחת האומה היהודית האמיתית שבמרכזה עומדת ברית נצחית שכרת העם עם ה' לשמור מצוותיו וחוקיו ומשפטיו, קם וניצב עם חדש שהתערטל מן הברית הזאת, וקבע כי הגדרת הלאום היהודי היא רק ההשתייכות המשפחתית ותרבות אנושים חטאים ייחודית שפיתחו לעצמם, תרבות המתבטאת בהיאחזות ברסיסי מסורות כדי להצדיק כביכול את הלאום החדש כלאום יהודי, תרבות הכוללת בין היתר שפה אחת וכית לאומי, המחזק את ההגדרה הלאומית שנבנתה בארץ ישראל, ארצו של עם ה'.

מאחר וכל הצורך של הלאום המחודש בארץ ישראל לא נועד לממש את ציוויו ויעודו של ה',

בגליון האחרון (לפני שבט תשס"ט) הובא מאמר של עורך הגליון הרב יהודה אפשטיין שליט"א במדור 'דעת ציון', בו ביאר בטוב טעם את ההבדל שיש בין התפיסה הביטחונית הקלוקלת של מנהיגי המדינה, לפיה נמנעים מפעולות ביטחוניות יזומות עקב הסכנות שיש בהן לכאורה, לבין התפיסה האמיתית שעל פי דעת תורה, לפיה אנו משליכים את יהבנו על אהינו ובוטחים בו, שהאיר פניו אלינו והביאנו הרה ציון, ואל לעם ה' לחשוש ממאומה אחר שאנו בוטחים בצור ישראל וגואלו.

בהקשר לכך חשוב לציין את דברי הרמב"ם הנחרצים בהם הוא מבחיר מה צריך לדעת ולהרגיש היוצא בצבא ה', וז"ל: "ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה, וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה. וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר 'אל ירך לבככם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם', ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר 'ולא ימס את לבב אחיו כלבבו', והרי מפורש בקבלה 'ארור עושה מלאכת ה' רמיה' ו'ארור מונע חרבו מדם'. וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו

[אחרת היו מזמן משנים את הסטטוס קוו בהר הבית].

אולם, דעת התורה צרופה וברורה, ובהתאם לכך צריכה להיות תפיסת האומה היהודית האמיתית ביחס לכל פעולה המתבצעת מול האויב, כי מאחה ונצטוונו בכיבוש וירושת הארץ^[*], הרי שעל צבא עם ה' לפעול ולנצל כל הזדמנות, שמצוה זו תקיים בפועל - אם במלחמה כאשר אנו סמוכים ובטוחים בה' המנחיל את הארץ, ואם בתחבולות אחרות כאשר יחליטו חכמי הדור כי קרוב לודאי שפעולה מלחמתית תסכן את כלל הישוב בהתאם למצב הבינלאומי. ובכך, בעזר צור ישראל וגואלו, נירש את כל הארץ לגבולותיה והבית המקווה יכון בהר קדשו, במהרה בימינו, אמן.

המייחל ומחלה בעד הצלחת האגודה,
חיים דוידוביץ

אלא להקים בית לאומי גרידה - לכן המערכת הצבאית שנבנתה לא נועדה אלא לכונן את הבית וכן להבטיח את קיומו ותו לא, אשר לשם כך נקראת מערכת זאת 'מערכת הביטחון', אשר כל פעולותיה לדורותיה ולענפיה לא נעשו אלא לצורך כינון והבטחת קיומו של הבית הלאומי. ברוח זו פעלו ופועלים מנהיגי המדינה, וכל מחלוקות ימין ושמאל בענייני מדיניות במגוון הפועותיהם נסובים בעיקר רק סביב הויכוח איזו טקטיקה יעילה יותר לשם יישום אותה מטרה. אי לכך ובהתאם לזאת, כל כיבוש של חבלי הארץ המובטחת והורשת יושביהם שאינם נצרכים לעצם קיום הבית הלאומי - אין הוא נחשב לצורך מבחינת מנהיגי המדינה. ומשום כך גם לא ינסו לשנות את המצב אט אט בשטח גם ללא מלחמה, אלא רק כאשר נצרך הדבר מבחינתם לבטחון המדינה

[*] כמו שכתב הרמב"ן בבהירות בהשגותיו לספר המצוות של הרמב"ם, שכתת העשין: "מצוה רביעית שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן ה' יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעובה ביד וזלחנו מן האומות או לשממה ... ופרט אותה להם במצוה זו כולה בגבוליה ומצריה ... שלא יניחו ממנה מקום ... הוראה שהיתה מצוה לא יעוד והבטחה ... אבל הארץ לא ננית אותה כיום ולא ביד זולתם מן האומות כדור מן הדורות ... אם כן היא מצוה עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה".

תורמים ומשתתפים!

קוראים יקרים, ככל שחולף הזמן ומתרבים הקוראים, וככל שעולה וגוברת הדרישה לפעילות נוספת בהיות אגודת 'קדושת ציון' הגוף היחיד כיום שמייצג את דרישת ציון על טהרת הקודש בזירה הציבורית, כך הולך ונעשה כבד המשא המוטל על העוסקים במלאכה. העול הכספי גם הוא עולה בהתאם, ולשם כך אנו פונים אליכם הקוראים הנאמנים אשר מכירים בערכה של מלאכת הקודש.

[3] באמצעות כרטיס אשראי

באמצעות פניה לכתובת הדוא"ל
QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

[2] באמצעות כרטיס אשראי

דרך 'קהילות' או 'נדרים פלוס'

[1] באמצעות העברה בנקאית

לחשבון עמותת קדושת ציון
בנק: 20 (מזרח) סניף: 459 (עיר העתיקה)
חשבון: 109491

כבדי לבסם את פעילות האגודה ובעיקר את הוצאת העלון באופן יציב, אנו זקוקים בעיקר להוראות קבע, אשר מאפשרות תכנון לטווח ארוך. המעוניין לתרום הוראת קבע יוכל לעשות זאת באמצעות כרטיס אשראי באחת הדרכים האמורות או באמצעות פניה לכתובת הדוא"ל הנ"ל לשם קבלת פרטים לצורך חתימה על הוראת קבע בנקאית או מתן צ'ק פטור ממס.

QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM @ 077-3180775 ☎ 079-5383396 ♣

היכי דמי קידוש ה'?

הרב חיים שטיגל

תגובה ל'מאמר קידוש ה'

ה', שהרי לא שאלו אותו אם הוא רוצה לעבור או לא, אלא באו והרגו אותו. בזה אין במיתתו קידוש ה', ואדרבה - מיתתו היא חילול ה', וכמו שכתבנו לעיל.

וכתב עוד, שאמנם יש להבהיר, שאין כל ספק, שמי שמת בשל עצם היותו בן לעם ישראל, בנו בכורו של הקדוש ברוך הוא - ראוי הוא להקרא בתואר 'קדוש' וכיוצא בכך. ורציתי להביא לזה ראיה ממה שאמרו בסנהדרין (סו.א) - "מזמור לאסף אהים באו גוים בנחלתך תמאו את היכל קדשך [וגו'] נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים, בשר חסידך לחיתו ארץ. מאי עבדיך ומאי חסידך [פי'] שהרי רשעים היו, רש"י [בתהלים] - הנך דמחייבי דינא דמעיקרא, וכיון דאיקטול קרי להו עבדיך" - עי"ש [ומסיק שם, דכיון דשלא בדין קא מיקטלי הויא להו כפרה].

אבל נראה פשוט, שכל זה נאמר במי שמת בגלל היותו יהודי, ובגלל היותו משתייך לעם שנושא את שם ה', והרגו אותו בגלל זה. אבל אם ח"ו נהרג יהודי בתאונת דרכים, לא שייך לקרוא לו 'קדוש', כיון שאף אחד לא הרג אותו בגלל היותו יהודי. וכן אם, לדוגמא, יש מלחמה בין צרפת ואנגליה ויהודי אחד נקלע לבין הקרבות ונהרג, גם אז אי אפשר לומר שמת על קידוש ה', כיון שלא מת בגלל היותו בן לעם ה', אלא בגלל שהיה בתוך המלחמה של הגויים בינם לבין עצמם.

לכבוד מערכת 'קדושת ציון' שלום רב, בעלונים הקודמים כתב הרב אליהו רבינוביץ' מאמר בענין קידוש ה', ורציתי להוסיף כמה דברים.

[א] **נכתב** שם במאמר שכשישראל נהרגים, אין בזה קידוש ה', רק חילול ה', וכמ"ש ביחזקאל

(י"ט) - "וַיִּבֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחְלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי בְּאֶמֶר לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ וְצִאוּ". וכמ"ש בתהילים (ע"ט) - ה"למָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֵימָה אֱלֹהֵיהֶם יִדְעוּ בְּגוֹיִם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דָּם עֲבָדֶיךָ הַשְּׁפוּךְ". מבואר, שכאשר העם אשר שמו של ה' נקרא עליהם, והם מיצגים את ענינו בעולם - כשהם נהרגים, זהו חילול שמו יתברך ח"ו, גם מצד שאומרים ראו מה קורה לעם ה', וגם מצד שאומרים ח"ו איה אלהים.

וכתב עוד במאמר, שיש קידוש ה' במקום שהגויים רוצים לכפות על ישראל לעבור על ציווי ה', ועם ישראל עומד בעוז ומוכן למות ולא לעבור על רצון ה'. בכה"ג זוהי מיתה על קידוש ה', שבמיתתו הוא מכריז קבל עם ועדה כי ה' הוא האלהים, ולא יעזבנו בשום אופן שבעולם.

אמנם היכן גויים באים והורגים בישראל ח"ו, ואינם מתנים זאת בגלל שהיהודי לא מוכן לעבוד ע"ז, אלא הורגים אותו בגלל שהוא יהודי - בזה כתב שאין בזה מיתה על קידוש ה', כיון שלא הרגו אותו בגלל שאינו רוצה לעבור על רצון

[ג]

(יחזקאל לו כז-כד) - "לְכֹן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קְדוֹשִׁי אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁם. וְקִדְשֹׁתַי אֶת שְׁמִי הַגְּדוֹל הַמְחַלֵּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' נְאֻם ה' אֱלֹהִים הַהִקְדָּשִׁי בְכֶם לְעֵינֵיהֶם. וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבְצֹתִי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַתְכֶם".

ולמען הקים לנו את בריתו שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאהים, כמו שנא' שם ביחזקאל (פסוק כח) - "וַיִּשְׁבַּחְתֶּם בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעַם בְּתוֹכָהּ אֲהִיֶה לְכֶם לְאֱלֹהִים", וכדי להשרות שכירתו בתוכנו, וכמו שנא' (לכ לה) - "וְלֹא תִטְמֵא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתֶם יֹשְׁבֵיהֶם כֹּה אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",

ואמרו חז"ל (פסח לב.) - הא אתם מטמאים אותה, אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה. ובכל מקום שבו ישראל דרים הארץ מתקדשת וחל שם ה' עליה, וכמו שנאמר במלחמה שנלחם דוד המלך באויביו (שמואל א' ג' יג) - "חֲזֹק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עֲמֹנּוּ וּבְעַד עָרֵי אֱלֵינוּ וְהוֹ יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו", ופירש הרד"ק - "ובעד ערי אֵלֵינוּ - שלא יכבשו אותם אויבינו וישבו בהם אם יתחזקו עלינו וינצחוננו, ואם עשו כן לא יהיו ערי אֵלֵינוּ אלא ערי אלהים אחרים". וא"כ בזה שאנחנו דרים בארץ ורוצים בה שלטון של מלכות שמים - בזה אנחנו מייצגים את הענין הזה של הקב"ה שהוא אֵלֵי ישראל והוא רוצה לגואלם וליתן להם את ארצו, ומי שעומד כנגד זה במישור הגשמי והארצי הן אותם ערבים שפלים שהם רוצים להכריז שהארץ שלהם וה' לא החזיר את ישראל לארצו והם עומדים נגד שלטון של ישראל בארצו - א"כ מי שנהרג בגלל זה הרי הוא נהרג בגלל שהוא שייך לצד של הקב"ה ובגלל שהוא עומד ומקדש את הארץ ומייצג את זה שהקב"ה מחזיר את בניו לארצו ורוצה לגואלם.

בוה שאנחנו דרים בארץ ורוצים בה שלטון של מלכות שמים... והם עומדים נגד שלטון של ישראל בארצו - א"כ מי שנהרג בגלל זה הרי הוא נהרג בגלל שהוא שייך לצד של הקב"ה ובגלל שהוא עומד ומקדש את הארץ

ומי שנהרג בפגיעו שבצעו הערבים הנבלים המכונים "פלש-טינים" - יהיה הדבר תלוי בשאלה כיצד רואים כאן את כל התמונה. הרי הערבים אינם נלחמים על הדת, אלא על השטח, שהם רוצים שהארץ הזאת תהיה שלהם, ובאופן עקרוני לא מפריע להם שיהודים יחיו כאן אם הם יהיו כפופים להם, וכמו שחיים יהודים בהרבה מדינות ערביות ומוסלמיות, וכמו איראן - שהיא מגדולי אויביה של מדינת ישראל - וחיים שם יהודים בחופש דת, ותמיד הם ממזגים שאין להם שום מלחמה עם היהודים כדת, אלא יש להם מלחמה על הארץ שהם חולמים שהיא שלהם. וא"כ תלוי הדבר בשאלה כיצד מסתכלים על מה שקרה כאן בשנים האחרונות מאז שעם ישראל החל לחזור לא"י.

אם נאמר, שהגענו לארץ ישראל 'במקרה' פשוט כי הגויים זרקו אותנו מאירופה והגענו לכאן כי לא היה מקום אחר שקבל אותנו, ובאמת היה גם טוב אילו היינו מגיעים לארץ הטמאה אמריקה, ואין לנו שום ענין עם השלטון הציוני כאן, ואנחנו לא שואפים למדינה יהודית, ובאמת היה גם טוב אם היינו יכולים לחיות תחת שלטון ערבי, ולחיות עם בני השפחה בשלום ורעות [צ"ל רעות]... - אם כך הם פני הדברים, אזי נמצאנו למדים, שהנהרגים בפגיעוים וכדומה לא מתו כלל על קידוש ה', אלא הם נקלעו למריבת כנופיות בין הכנופיה הציונית שאינה מייצגת אותנו לבין הכנופיה הפלשתינית, ו'נעבעך' - הוא נהרג במריבה ביניהם. זאת, מכיון שהרי אם בעקרון אנחנו מסכימים לתת להם את הארץ ולחיות תחתיהם, א"כ אין לנו שום ענין בשלטון כאן, ואין ענין להלחם על הארץ, וממילא זה כמו שמישהו נהרג במלחמה שבין צרפת ואנגליה שנלחמים ביניהם למען שליטה על שטחים.

אבל אם לא כך הם פני הדברים, אלא הקב"ה החזיר אותנו לארץ ישראל למען שמו וכמו שנא'

החותם בברכה,
חיים שטיגל

תשובת המחץ לעלית האנטישמיות בעולם

הרב יהודה אפשטיין

אותם בארצם. משתהיה להם מולדת משלהם, כך סבר, יחיו בה ככל עם בארצו, ובכך יבוא הקץ לבעיית האנטישמיות.

הבית הלאומי של העם היהודי אכן קם, ואף היה למדינה, אולם כיום – אחר מעל שבעים שנה – ניתן לומר שהאנטישמיות לא רק שלא נעלמה, אלא היא הולכת ומתגברת ברחבי העולם כולו, אף במקומות בהם בקושי ישנם יהודים. ההלם שאחז את העולם בעקבות מראות הזוועה מאשוויץ כבר מזמן פג טעמו, ובכל מקום בו קיים משבר כלכלי – במוקדם או במאוחר ימצאו את השעיר לעזאזל הנצחי – היהודי אשר מנהל את הבנקים ואת העסקים וכן הלאה. כאשר המצב הכלכלי שפיר, שנאת היהודים בדרך-כלל נותרת עמוק בליבם של הגויים, אולם כל טלטלה כלכלית או חברתית מוציאה את השד מהבקבוק, ואין זה משנה כלל, שקיימת מדינה יהודית, ושהיהודים אינם עוד בני בית כפי שהיו באירופה לפני השואה.

לאחרונה נתבשרנו על עליה חדה ברמת האנטישמיות ברחבי העולם ובעיקר בארצות ה'נאורות' בריטניה, צרפת, ארה"ב וכמובן – גרמניה הנאורה מכולן. טרם הספיקה אדמתה של אירופה הארורה לנוח מרתיחת דמם של מיליוני היהודים בשואה, וכבר קם דור, אשר רבים בו היו שמחים לעולל זאת שוב.

לא זו בלבד שהמדינה לא גרמה למיגור האנטישמיות, ואף לא להפחתתה, אלא היא מהווה גורם מזרו להתגברותה!

אולם יושב בשמים ישחק, ומחשבותיו עמוקים לאין ערוך מרעיונותיהם ומאוויהם של בני אדם קרוצי חומר. התנועה הציונית הלהיכה את ההמונים למען רעיון, אשר אילו ידעו ראשי הציונות את תוצאות היישום שלו – כלל לא היו נכנסים להרפתקה הזו מלכתחילה

הדבר אינו אמור להפגיע את שלומי אמוני ישראל, האמונים על דברי רבותינו, כי "הלכה היא, שעשו שונא את יעקב" (ספרי בהעלותך טו וע"ד). נלאו ההיסטוריונים למצוא את הסיבה לשנאת ישראל בקרב אומות העולם. טענו שהיהודים עשירים מדי, שהם עניים מדי, שהם נבדלים מהגויים, שהם מנסים בכח להתערות בהם, שהם מדי שונים ומדי דומים, מוצלחים ועלובים, כמעט כל דבר והיפוכו נטען עליהם, ובשורה התחתונה לא נותרנו אלא עם דברי חז"ל המהדהדים מבעד לדורות – הלכה היא! דבר שאינו ניתן לשינוי.

המחשבה, ולפיה מדינה יהודית, או אפילו בית לאומי יהודי, יפתרו את בעיית האנטישמיות – מחשבה זו נחלה כישלון חרוץ. יתרה מכך – במקומות רבים בעולם – הן בעולם הערבי והן במערב – הדלק המניע את שנאת היהודים הוא דווקא קיומה של מדינת ישראל והעובדה שהיא מעיזה מפעם לפעם להגן על עצמה מפני

הציונות המדינית, אשר נולדה כתוצאה ישירה של האנטישמיות מתוך נסיון לפתור את הבעיה, שמה לה למטרה למגר את האנטישמיות בעולם באמצעות הקמת בית לאומי לעם היהודי. הרצל סבר, כי היהודים שנואים על-ידי הגויים משום שהם חיים בקרבם אך אינם משתייכים לאומות השונות המארחות

לישראל לבטוח אלא בה' יתברך. "ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה" (יהושע 3 ט). כאשר זה יקרה, כשעולם שלם שהישראלים הנאיבים האמינו שאוהב אתם יפנה לישראל את גבו, כאשר נוותר לבדנו מול עולם ומלואו – אז גם יתפקחו מהשקר של התרבות המערבית, ואכן ישובו אל ה' כדברי הפסוק. כל זה אינו אלא הקדמה למלחמת גוג ומגוג, כאשר כל צד תופס את מקומו.

אכז, בורא עולם מוביל אותנו לעבר הגאולה השלמה, והוא משתמש באישים וברעיונות שעל-פניו אין להם כל קשר לענין. אכן, מדינת ישראל איננה פתרון לבעיית האנטישמיות, וכל עוד גר גוי מול יהודי תהיה שנאת ישראל קיימת. אולם הפתרון לבעיה זו מונח בכך שנבין אחת ולתמיד, כי איננו תלויים כלל בחסדיו של הגוי, והוא יכול לאהוב או לשנוא אותנו ככל שיחפץ – אנו נלך בדרכנו ונבטח בצור ישענו, וממילא אין לנו לחשוש מגוי אנטישמי כזה או אחר.

מי יתן ויבינו היהודים בארץ ובגולה, כי זהו המסר שעלינו ללמוד מהתגברות האנטישמיות, וכי פתרון הבעיה כלל אינו מונח בנסיגות פתיים לשכנע את הגויים כמה שאנחנו מסכנים וכמה ראוי לרחם עלינו, כי אם להפך – עלינו להראות לעולם, כי השנאה שלהם כלפינו אינה מזיזה לנו כהוא זה, שהרי ה' גואלנו כבר הניף ידו לגאלנו שנית לעיני כל חי וכל הגויים כאין נגדו, מאפס ותהו נחשבו לו.

"לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריהם"

(דברים 32 כט).

הקמים עליה להשמידה. נמצא, כי לא זו בלבד שהמדינה לא גרמה למיגור האנטישמיות, ואף לא להפחתתה, אלא היא מהווה גורם מזרז להתגברותה!

אולם יושב בשמים ישחק, ומחשבותיו עמוקים לאין ערוך מרעיונותיהם ומאווייהם של בני אדם קרוצי חומר. התנועה הציונית הלהיבה את ההמונים למען רעיון, אשר אילו ידעו ראשי הציונות את תוצאות היישום שלו – כלל לא היו נכנסים להרפתקה הזו מלכתחילה. הם חשבו לפתור את בעיית האנטישמיות, ובפעל רק הגבירו אותה. אולם ה' הטוב, קורא הדורות מראש, הניע כאן תהליך אדיר, באמצעות אותם אלו ששאפו לפתור את בעיית האנטישמיות ובכך להשתלב בעולם כשוים בין הגויים, כאשר בסופו של תהליך – התוצאה תהיה ההפך הגמור ממה שהם תכננו!

האנטישמיות בעולם רק תלך ותגבר, שהרי הלכה היא שעשו שונא ליעקב [וכן ישמעאל ליצחק – ראה שמות רבה ה א ועוד]. שעיר וחתנו יעשו יד אחת באומות המאוחדות, מאוחדות בשנאתן לה' ולמשיחו. היהודים בגולה יבינו במוקדם

או במאוחר, שהאדמה באירופה וגם בארה"ב רועדת תחת רגליהם, ויאצו לעלות ארצה. מי שלא השתכנע מהתנ"ך ומדברי חז"ל ישתכנע מהגוי ואקדחו. מדינת ישראל תהיה מבודדת יותר ויותר בעולם, כאשר גם ידידיה יפנו לה את גבם [השמועות אודות 'עסקת המאה' של טראמפ אינן אלא סנונית ראשונה מהצפוי בהמשך]. הפעילות הדיפלומטית תתברר כחסרת תועלת, וראשי השלטון יבינו בסופו של דבר, כי אל להם

היהודים בגולה יבינו במוקדם או במאוחר, שהאדמה באירופה וגם בארה"ב רועדת תחת רגליהם, ויאצו לעלות ארצה. מי שלא השתכנע מהתנ"ך ומדברי חז"ל ישתכנע מהגוי ואקדחו. מדינת ישראל תהיה מבודדת יותר ויותר בעולם, כאשר גם ידידיה יפנו לה את גבם [השמועות אודות 'עסקת המאה' של טראמפ אינן אלא סנונית ראשונה מהצפוי בהמשך]. הפעילות הדיפלומטית תתברר כחסרת תועלת, וראשי השלטון יבינו בסופו של דבר, כי אל להם לישראל לבטוח אלא בה' יתברך

מזמור שיר חנוכת הבית

הרב שמואל קרלינסקי

[הלך ב']^[*]

מגדולי ישראל. את כל התמהים על דבריו הוא הפנה לקרוא את גליון 'קדושת ציון' (מכת תשע"ט).

לקראת המעבר לדירה החדשה, התעניין יוסי אצל זכריה - "ב"ה כבר אני מקיים שתי מצוות באר"י: א. מצוות המגורים בארץ. ב. קניית קרקע בארץ ישראל. ובכן נפשי בשאלתי עכשיו שיהיה לי לא רק קרקע אלא גם דירת מגורים רחבה בארץ ישראל, האם יהיה בזה מצווה נוספת, ואם כן - כיצד מודים על כך לבורא עולם?"

להלן תשובתו של זכריה:

חנוכת הבית

בשו"ת באר שבע (סימן ט) נשאל - האם סעודת חנוכת הבית היא סעודת מצווה או רשות? והשיב - "יראה שיש לחלק בדבר אם הוא בארץ ישראל, אז נקרא סעודת מצוה, אבל בחוזה לארץ נקרא סעודת הרשות. והביא ראיה מירושלמי (פועה ה ד), וז"ל: "יכול הבונה בית בחוזה לארץ יהא חוזר [מעורכי המלחמה] ת"ל 'ולא חנכו' - את **שמצווה לחנכו** [משום ישוב ארץ ישראל - פני משה], יצא זה שאינו מצוה לחנכו". בהמשך דבריו מאריך להוכיח, שסעודה שעושים לגמרה של מצוות חנוכת הבית, הוי סעודת מצווה (פמ"ג ח"א קס"ה ס"ק ב' כ"ב דבריו להלכה).

למדנו מדבריו: א. מצווה מהתורה לבנות/לקנות ^[**] בית בארץ ישראל ולגור בו. הבונה בית

^[**] גם בקונה בית שהוא בנוי כבר ישנה מצוות חנוכת הבית (פמ"ג ח"א מ"ב ז ט). אמנם מצווה יותר גדולה לבנות בית חדש מאשר לקנות בית שכבר בנוי, כמו שדייק הבני יששכר מלשון המשנה (בב"ב ז ט) - "בנה בית חדש וקנה כלים חדשים". מדוע בבית נקט 'בנה' ובכלים 'קנה'? וז"ל

בשעה טובה ומוצלחת ובסע"ד גדולה זכה יוסף האברך בפרויקט 'דירה למשתכן' ברמת בית שמש. חבריו צחקו עליו - "עד שתכנס לדירה כבר תצטרך לתת את הדירה לבתך שהגיעה לפרקה..." אבל ר' יוסף עם הרבה תפילות זכה נגד כל התחזיות של חבריו, וכעבור שנה בלבד קיבל את טופס 4 להיכנס לדירה.

ר' יוסף ידע, כי לולא ה' שהיה לנו, באמת היו חבריו צודקים, וספק מי היה נכנס לדירה - הוא או בתו שתחי', אבל חסדי ה' עליו וכל התהליכים התקצרו. יוסי תלה את ההצלחה בזה שלמד בעיון רב את המאמר של זכריה - הזוכר את ה' בכל מעשיו, על המעלה של קניית קרקע בארץ ישראל, המאמר הופיע בחודש טבת בגליון הנפלא 'קדושת ציון'.

בכל בוקר שהיה אומר בתפילת שחרית את מזמור 'הודו', בו אנחנו מודים לה' על נפלאותיו בהבטחת ארץ ישראל לאברהם יצחק יעקב וישראל, היה מכוון לקיים את מה שכתב החרדים (מנחות 63"א פ"ג 3), שאין די לגור בארץ ישראל, אלא צריך לשמוח במגורים בארץ, שהרי עיקר המצווה היא השמחה בקיום המצוות. מאז שקנה קרקע בארץ ישראל, נוספה לו מצווה נוספת על ישוב הארץ שכבר הוא מקיים. שמחתו והודאתו ב'הודו' הרקיעו שחקים, אפילו שכניו לספסל בבית הכנסת שאלו אותו לשמחה מה זו עושה, והוא סיפר להם שזכה לקנות חלקה בגן עדן חתומה בחותמו של האבן עזרא ועוד רבים

[*] מאמר זה הוא המשך למאמר שנתפסם בחודש טבת, כאשר בשבט התפרסם מאמר מיוחד לרגל ראש השנה לפירות האילן, וכעת אנו שבים למה שעסקנו בו קודם.

להלכות מלכים, שכתב: "להיות מארס ובונה בניין ונוטע כרם שמחין בקנינים שנה תמימה ומחזירין אותן מן המלחמה".

מדוע נותנים שנה שלמה לבונה בית? האם בשביל להסתכל על הקרמיקות והחרסינות החדשות? עבור זה לא נראה שנצרכת שנה שלמה. אלא נראה שהוא דומה למה שמצינו מצווה שנה שלמה לשמוח ולהודות לה' על שזכה לנטוע כרם בארץ ישראל, ככתוב: "ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הגוילים לה'" (ויקרא יב טז) - להודות לה' שנה שלמה על כרמו, וכדברי החינוך (מגילת רמ): "משרשי המצוה, שרצה הא' להיות האדם מתעורר להלל השם ברוך הוא בתחילת מבחר פירות אילנותיו, כדי שינוח עליו נועם השם וברכתו ויתברכו פירותיו, כי הא' הטוב חפץ בטוב בריותיו". כך גם מצווה שנה שלמה לשמוח ולהודות לה' שזכה לבית בארץ ישראל.

וכן כתב רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי (ג יב), שישנה מצוה מן התורה לשים לב לכל המתנות הרבות שהקב"ה נותן לנו ולחוש את השמחה המתווספת לנו על-ידן, כמו שכתוב - "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך" (דברים כו יב). ומוסיף הכוזרי, שהעדר קיום מצוה זו הוא סיבת הגלות וכל התוכחה רח"ל, כמו שנאמר (דברים כח יג) - "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". סיבת חומר הענין היא משום שרק כאשר האדם יחוש את כל הטוב הנפלא שהקב"ה מעניק לו, הוא יגיע להכרת טובה מושלמת כלפיו, ולקבלת מלכותו באהבה באופן הראוי, אשר היא מטרת הבריאה. על פי זה פסק בשו"ת דבר אליהו (ה' ס), שאם לא ערך סעודת חנוכת הבית מיד בהיכנסו לדירה, יכול לקיימה במשך כל השנה הראשונה.

ולא גר בו, אפילו יגור בו יהודי אחר, לא מקיים את המצווה. לכן צוותה התורה שיחזור מהמלחמה להשלים את המצווה. ב. ראוי לעשות סעודה כשזוכים להיכנס לגור בבית לגמרה של מצווה גדולה זו. טעם נוסף לסעודה עיין בהערה [8].

כמה מרבתינו דייקו, שהשמחה וההודיה לה' שיש ליהודי על שזכה לבנות בית בארץ ישראל חלה למשך שנה שלמה, כמו שנפסק ברמב"ם (מלכים א' ז) - "ואלו שאין יוצאין לעורכי המלחמה כל עיקר, ואין מטרחין אותם לשום דבר בעולם, הבונה בית וחנוכו, והנושא ארוסתו או שייבם, ומי שחלל כרמו, אין יוצאין עד תום שנה, שנאמר 'נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח', מפי הקבלה למדו שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה, בין לאשה שנשא, בין לכרם שהתחיל לאכול פריו". וכן מצאנו בפרטי המצוות על סדר ההלכות לרמב"ם בהקדמה

- "משמעונו דהנה התנא בארץ ישראל קאי קתני בבית' בונה בית', דמצוה ביותר לבנות מלקנות בכדי שיוסיף על ישוב ארץ ישראל, משא"כ כלים - יותר טוב לקנות בכדי שלא יתבטל מלימודו בעשיית הכלים בעצמו" (מניע תעלומה נבוכות נד).

[*] בשו"ת תורה לשמה (כ"ה תפד) הוכיח מהשאלות ומהתנחומא מעם נוסף לסעודת חנוכת הבית, שהוא לכבודו יתברך שזיכהו בחסד זה, ולפרסם טובו וחסדו יתברך ולהודות לה' ברוב עם. למעם זה עושים סעודה גם בחו"ל. ההודיה לה' היא זכות גדולה לבית, כמו ששינוי במדרש תנחומא (פלאות סימן ד) - "למדנו רבינו הבונה בית חדש כיצד צריך לברך, כך שנו רבותינו ז"ל הבונה בית חדש מברך שהחינו כדי שיעשה נחת רוח ליצורו... הוא אומר שכשם שהאדם מברך להקב"ה כך ה' מברכו". מדברי התנחומא למדנו, שההודיה לה' כוחה גדול לברך את האדם, שיבורא עולם בקנין השלם זה הבנין, ויזכו לשלם את כל תשלומי המשכנתא בזמנם.

סדר חנוכת הבית - החדש

סדר חנוכת הבית הנהוג כיום הוא על פי מה שכתב החיד"א, ויש גם הוספות בנוסח של ר' חיים פלאג'י ובסידור מנחת ירושלים. והנה כולם כתבו את הנוסח עבור הבונה בית בחו"ל, ששם גרו כמעט כל היהודים בזמנם.

בימינו ברחמיו ובחסדיו המרובים אנו זוכים לגור בארצנו הקדושה, ולקיים מצוות חינוך בית כהלכתה מהתורה, ראוי מאוד בסדר חנוכת הבית להוסיף פסוקים על מעלת הקדושת הארץ. ב"ה בספר מצוות הארץ כהלכתן - ישיבת הארץ, שהוא אוצר בלום על הלכות ישוב ארץ ישראל לרב אהרון שמעדרה (ירושלים תשנ"ט), כתב בסוף ספרו 'סדר חנוכת הבית בארץ ישראל', עם פסוקים מתאימים ותפילה בעת רכישת קרקע ובית בארץ ישראל!¹

להיות מודה בקדושת הארץ

לסיום נביא את דבריו הנפלאים של ר' חיים שמואלביץ זצ"ל (פחות מוסר דברים) - "מבואר מזה לימוד לנו, כי לקבל את השפע המושפע ממרום על הארץ ויושביה, כאמור 'תמיד עיני ה' אהיך בה...' (דברים י"א י"ג), יש נאי להיות 'מודה בארץ', והרגשה זו מכשירה את האדם להיכנס תחת ההשפעה שבארץ.

כתוב "ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה" (בראשית י"ג יט), ופ' באבן עזרא - 'הזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לא"', מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק לעוה"ב', והוא ברמב"ן

[*] רציתי להציע לקדושת ציון, או לאחד מהיהודים שדרישת ציון יקרה להם, להוציא לאור סדר חנוכת הבית לבונה ביתו בארץ חמדה עם פסוקים, מדרשים וגמרות על הזכות העצומה לגור בארצנו הקדושה, ופסוקי הודיה המתאימים להודיה על ארץ חמדה טובה ורחבה שנתן לנו אבינו הטוב והמטיב ברונו.

שם. הנה מלבד המצוה שבישוב אר"י, הרי עצם קנית חלק בארץ היא כקנית חלק לעוה"ב. אך נראה שגם בזה צריך שיהיה 'מודה בארץ', ולהרגיש את גודל חשיבות קנין חלק בארץ, וע"י כן הוא חשוב כקונה חלק לעוה"ב".

סיכום הדברים:

א. מצווה מהתורה, לקנות בית בארץ ישראל ולגור בו. ב. מעלה גדולה יש לכל יהודי לקנות חלקת אדמה בארץ ישראל, אפילו במחיר יקר. ג. גם השוכר בית בא"י מקיים מצוות ישוב הארץ (כמצוה בספר מלכות ספרן כהלכתן), כמובן שאינו זוכה למעלה של קניה. ד. חשוב מאוד להיות מודע למצוות שמקיימים בקנית דירה, וללמוד ולהרגיש את גודל הזכות לקנות חלק בארץ. כשם שמשלמים על אדמת ארץ ישראל במשך שנים רבות, כך ראוי ללמוד על חשיבותה שנים רבות.

מעשה רב

מסופר שמרן החזו"א זצוק"ל קנה בשותפות עם עוד רב חלקת אדמה בא"י בעיר שגר בה, בני ברק, משום מצות ישוב א"י. ואמר הגר"ח ק שליט"א, שמרן היה מיעץ ומזרז לקנות קרקע בא"י משום ישוב א"י. וספר הגר"ח שגם לאביו הסטייפלר זצוק"ל היה חלק במגרש בא"י, ולאחר הסתלקותו מכרוהו בגלל המסים הגדולים שרצו עליו (לרחות רבני הקהילות יעקב, ח"ג, עמוד קפ). משמע קצת, שהסטייפלר לא רצה למכרו על אף המיסים שרצו עליו משום מצוות ישוב ארץ ישראל.

מעשה שהיה לפני כמה שנים, וזכיתי לשומעו מפי בעל המעשה - יהודי נגש לרב גדול בירושלים ושאלו מה יעשה שה' יזכהו לקנות דירה, הוא כבר הרבה שנים גר בשכירות ומאוד רוצה לקנות דירה משלו, הרב אמר לו שייקח קופה, יקרא לה 'קופת ארץ ישראל', וכל יום ישים בתוכה שקל אחד, ויכוון למצוות קנית חלק בארץ ישראל, בכך הוא יקיים 'פתחו לי פתח של מחט',

מצוה רבה של ישוב ארץ ישראל, ע"ג גם זה בספרי פרק ד סעיף יב. ג. גם יש מעלה גדולה בזה שקונה דירות בארץ ישראל, בכדי שתהיה פרנסתו מצויה בארץ ישראל, שזה חלק נכבד במצוות ישוב ארץ ישראל, כמבואר ג"כ כמה פעמים בספרי בפרק ד' סעיף כז, ובפרק ז סעיף ז, ובפרק ח סעיף ד.

ע"כ נראה, דעל אף המס הגדול על דירה שניה בא"י, עדיף לבעל יכולת לקנות דירה נוספת בא"י, מאשר לקנות ברומניה.

שאלה: אדם שקנה דירה בארץ ישראל, ולא ידע על המעלה הגדולה שבזה, האם יועיל שעכשיו ילמד ויבין את מעלתה, או שיש דין בעת קנין הקרקע להיות מכיר בקדושת הארץ?

תשובת הרב: א. מצות ישוב ארץ ישראל היא מצוה הנמשכת כל זמן קיומה, ובוודאי אם הניח תפילין ללא כוונה, והוא עדיין הולך מלוכב בתפילין, יכול לכוון על קיום המצוה כל זמן שמלוכב בתפילין. ב. במצוות ישוב א"י יש בנוסף למצוה הפרטית שמקיים, גם הענין של חיוק ותועלת להתיישבות, וזה בדומה למצות צדקה, שאפילו בלא כוונה כלל, אם נתן פרוטה לעני ונהנה, בוודאי קיים המצוה. גם נראה דעת הרב בעל התניא בשו"ע הל' שבת, שבמצוות ישוב א"י אפילו בלא כוונה כלל מקיים מצוה, מבואר בספרי בפרק ד סעיף ד ובהערה שם ס"ק ז. ע"כ בוודאי נכון לעשות הכנה לכל מצוה לפני קיום המצוה, אולם בוודאי טוב מאוחר מלא כלום, ויועיל ללמוד להכיר את גודל מעלת המצוה בכל זמן משך קיום המצוה. וביותר במצוות ישוב ארץ ישראל, שכתב הפני יהושע (כסובות דף ק"ב). דברים חמורים על מי שמקיים את המצוה ללא כוונה.

והקב"ה יפתח פתח של אולם. כך עשה אותו יהודי, ובאמת ב"ה תוך כשנה זכה אותו יהודי לקנות דירה משלו.

שאלות לעיון

תוך כדי כתיבת המאמר, נסתפקנו בכמה שאלות, וקיבלנו עליהם תשובות ממחבר הספר "מצוות הארץ כהלכתן - ישיבת הארץ".

שאלה: האם יש הידור מצווה לקנות שטח גדול בארץ ישראל, או שמא סגי בדירה אחת. נראה פשוט שיש מצווה לקנות דירה ולא די לקנות ד' אמות קרקע, היות ובדירה מקיים מצוות חנוכת הבית וישוב הארץ, משא"כ בד' אמות שלא ניתן לגור בהם. הספק הוא לגבי אדם שכבר יש לו דירה - האם יש תוספת מצווה בכך שיקנה דירה נוספת. במיוחד השאלה מתחזקת בתקופתנו, שאנו רואים שהממשלה עושה מאמצים שהמשקיעים לא יקנו דירה נוספת היות וזה מעלה את מחירי הדירות, ונמצא שאין בזה חיוק ישוב הארץ. לכן יתכן ודירה שניה ניתן לקנות ברומניה לכתחילה, וצ"ע.

תשובת הרב: בלשון האבן עזרא מובא, כי מי שיש לו בה חלק וכו'. לא כתב שם, שצריך שיהיה משהו גדול, אולם ישנן כמה מעלות בקנין שטח גדולה - א. אם קונה מגוי [ואפי' מיהודי מומר רח"ל] ישנה המעלה של כיבוש ארץ ישראל, שכתב הרמב"ן שזו מצוה הנוהגת אפילו בזמן הזה [וכל שכן בזמננו אנו - הערת המערכת], והובא באריכות בספרי פרק ד סעיף ה - ח. ב. יש גם מעלה אם קונה בכדי שתהיינה מצויות דירות בזול להשכרה, או לגרום לקבוצה שיוכלו להתיישב יחד במקומות מוולים, שבוודאי זו